

Del II - VEDLEGG til sakkyndig utredning

Felt 6 Varangerhalvøya vest

Oppdatert av NIKU 3. april 2014

4. Wahl, Gammelt og Nytt, nr 2/3 2010
5. Bergheim, torv .- rekved
6. Brøske og Iversen, del 1, 2, 3, 3b jordbruk
7. Brøske, del 4, jordbruk
8. Robertsen, Storelva - fiske
9. Robertsen, Mourjegarggo - jordbruk
10. Robertsen, Kongsøyene
11. Fiskerigrensesaken_kart
12. Redskapskollisjoner, 1961 - trål
13. Båtsfjord – bruksområder sjø
14. Berlevåg – bruksområder sjø
15. Lakseplasser Båtsfjord
16. Steder - grenser

”Gammelt og Nytt”

Nr. 2/3 2010

Medlemsblad for Båtsfjord Historie og Museumslag

Makkaur-fyr.

Makkaur-fyr ble bygd i 1926/28 og ligger ca. 2 km øst for Makkaur. Fyret har vært bemannet fra 1926 til september 2005. Da fyret ble satt i automatisk drift. Fyrvokterne på Makkaur-fyr har bistått sjømenn i havsnød og berga mange liv opp gjennom årene. Midt på 30 tallet ble det bygget vei på ca. 2 km. fra Makkaur -Kjeilla til fyret på sysselsetning.

Lederen har ordet.

Høsten er nu kommet, og et nytt nr. av ”Gammelt og Nytt” er på tur. På grunn av reise og sykdom har vi valgt å slå nr. 2 og 3 sammen. I dette nr. kan du lese om avdukinga av minnestein over de omkomne i Syltefjordsandfjorden 1940. Og om Fortidsminneforeningens tur til Makkaur i sommer samt Fra ”rorvær” til ”fiskevær” Båtsfjord 1909 – 1939. Skrevet av H.K.W.

På museet har vi hatt dårlig besøk i sommer. I oktober og november vil museet være åpent hver tirsdag fra klokken 18,00 til 19,30. Da vil det også være medlemskvelder. Kom å besøk oss på Museumeet og slå av en prat, og ta en kopp kaffe sammen med oss. ellers kan undertegnet kontaktes på telefon 91 77 52 92 for avtale ang. besøk på museet.

Da ikke alle har betalt medlemskontingenten, vil de få ny giro med dette nr. av ”Gammelt og Nytt”. Husk att medlemskontingenten er den eneste faste inntekt vi har. Og hvis hver medlem tegner et nytt medlem har det hjulpet mye på. Ha en fortsatt fin høst.
Alex

I en familie kan man si akkurat hva man mener uten å være redd for at andre skal mene det samme

Fredag kjørte de første bilene frem til Hamningberg.

Stor jubel da vegvesenets lastebiler kom rullende og stede kunne ønske de første bilene velkommen. Alle flagg til topps og nærmest alle som kunne krype og gå var møtt fram. Alle barna fikk seg en kjøretur. Brua over Sandfordelva er ennå ikke bygd så bilene forserte elva fjæravegen. Vegen vil få stor betydning - og ikke bare det - den vil også åpne et nytt feriested, nemlig sandfjorddalen.

Finnmarken august 1960

Fra ”rorvær” til ”fiskevær” – Båtsfjord 1909 - 1939

I løpet av denne artikkelen vil jeg redegjøre for hvordan tettstedet Båtsfjord utviklet seg fra å være et lite fiskevær, til å komme i startgropen for å bli et betydelig fiskevær på nordsiden av Varangerhalvøya. Altså, hvilke faktorer var med på å gjøre Båtsfjord til et betydelig fiskevær på nordsiden av Varangerhalvøya? Før jeg besvarer problemstillingen vil jeg redegjøre for det administrative området.

Båtsfjord, en del av Vardø herred

Fra og med de siste tiårene på 1800-tallet og utover første halvdel av 1900-tallet var Båtsfjord en del av et større herred (kommune), Vardø herred. Vardø herredet ble opprettet i 1869. Tidligere hadde dette landområdet vært underlagt den samme administrasjonen som Vardø by. Dette var en ordning som hadde eksistert siden 1839. I 1868 ble det vedtatt ved kongelig resolusjon den 22. mai, at Vardø landsogn skulle skilles i fra Vardø by. Det nye herred besto da av en rekke mindre tettsteder og bygder som lå spredt langs kysten av Varangerhalvøya, med blant annet Kiberg, Hamningberg og Båtsfjord.

I underkant av 100 år senere ble det igjen gjort administrative endringer herredet. I 1956, 87 år etter at herredet hadde blitt opprettet, ble det vedtatt ved kronprinsregentens resolusjon at fra det tidspunkt fylkesmann i

Finnmark fastsatte, skulle navnet på Vardø herred endres til Båtsfjord herred. Om dette ble gjort har jeg ikke funnet noen svar på. En mer betydelig endring kom noen år senere. Endringen kom da som en følge av at det i 1946 var blitt opprettet kommunaldelingskomiteen. Komiteen som ble opprettet rett etter krigen og hadde til oppgave å skape mer livskraftige kommuner i Norge. Leder for komiteen var Nicolai Schei (Scheikomiteen). Som et resultat

av komiteens arbeid ble blant annet Vardø herred, ved kongelig resolusjon 15. mars 1963, vedtatt delt i to. Omtrent ni måneder senere, på nyåret 1964, ble Vardø herred delt i en østlige og vestlige del. Den vestlige delen ble tillagt Båtsfjord kommune, mens den østlige delen (øst for Segelodden) ble tillagt Vardø kommune. Båtsfjord kommune besto da blant annet av stedene Båtsfjord, Nordfjord og Hamningberg. Den nye Vardø kommune besto blant annet av de større stedene Vardø by og Kiberg.

Hvilke faktorer var med på å gjøre Båtsfjord til et betydelig fiskevær på nordsiden av Varangerhalvøya?

I år 1900 hadde Vardø herred en befolkning på 1 215 innbyggere, og i 1910 var innbygger-tallet på 1 213. De to største tettstedene i herredet på begynnelsen av 1900-tallet var Hamningberg og Kiberg, med forholdsvis 241 og 328 (hjemmehørende) innbyggere. Båtsfjord var på dette tidspunkt en mindre bygd med kun 54 innbyggere. I løpet av de neste tiårene gikk utviklingen dit hen at skulle Båtsfjord ble et av de større samfunnene på nordsiden av Varangerhalvøya. Kimen til dette finner vi i sokneprest Fredrik

. Qvigstads beskrivelse Vardø prestegjeld i 1909. Qvigstad skrev at det i løpet av hans tid i prestegjeldet var det blitt bygd kaier og anlagt kulldepot i Båtsfjord. Kulldepotet og kaiene var ført opp i forbindelse med fiskeinnkjøp under vårfisket. Han skrev videre om havneforholdene på stedet var meget gode og at enkelte fiskere hadde begynt å bruke motorskøyter. Her må det bemerkes at det nok var de tilreisende fiskerne som hadde tatt i bruk slike båter. Blant de lokale fiskerne skulle det enda gå en stund før motoriserte båter ble vanlig. I 1910 var det kun 50 båter med motor i Finnmark. I årene fram mot 1915 økte antall båter med motor sterkt i det nordligste fylket, og utover 1920-tallet og 30-tallet fortsatte denne utviklingen. Dette var en utvikling som fikk betydelig innvirkning for Båtsfjord som fiskevær. Et annet trekk som Qvigstad merket seg i forhold til Båtsfjord var at stedet hadde hatt et økende innsig av fremmede fiskere under vårfisket. Dette kan også sees i sammenheng med den teknologiske utviklingen der fiskerflåten gikk mer og mer i retning mot større og tyngre båter. Båtsfjord hadde en lun og dyp havn som skjermet farkostene mot vær og vind, samtidig med at man slapp å dra båten opp på land. Dette var man var nødt til hvis man besøkte de åpne og mindre egnede havnene i Makkaur og Hamningberg.

Tjue år senere, i 1930, var antall innbyggere i Vardø herred økt til 1 791 personer. Båtsfjord hadde da en befolkning til 267 innbyggere. Stedet hadde altså i løpet av noen ti år gått fra å være ett mindre fiskevær til bli ett av de større fiskeværerne på nordsiden av Varangerhalv-øya. Men fortsatt var

Hamningberg og Kiberg de største tettstedene i herredet, med henholds-vis 301 og 703 (hjemmehørende) innbyggere. Det betydde ikke at Båtsfjord var minst på alle områder. Havnen i Båtsfjord gjorde at stedet skilte seg ut i fra de andre tettstedene i herredet. Hver vår var det et yrende liv på havna i Båtsfjord. I følge statistisk materiale brukt i forbindelse med gjenreisningen av Finnmark etter krigen, var havnen i Båtsfjord den best besøkte i Vardø herred. Det statistiske materialet som det vises til her er tellinger gjort i mai måned under vårfisket i løpet av 1920- og 30-tallet. I 1920 var det få fiskere på havnen i Båtsfjord under tellingen i mai. Men det var allikevel nesten dobbelt så mange fiskere i Båtsfjord på tellingsdagen i mai, sammenlignet med de større tettstedene Kiberg og Hamningberg. Båtsfjord hadde besøk av 60 fiskere, mens Kiberg og Hamningberg kun hadde besøk av 35 fiskere hver. Utover 20- og 30-tallet økte antall fiskere på havna i Båtsfjord sterkt og holdt seg forholdsvis stabilt. For eksempel i 1926 var det 2 500 fiskere på tellingsdagen i Båtsfjord. I Kiberg var det kun 420 mens det i Hamningberg 240 og i Syltefjord 140. Det store antall besøkende fiskere hver vår gjorde sitt til at stedet ble en betydelig utskipningshavn for ferskfisk med hurtigrutene. Fra og med 1934 og utover 1930-tallet var Båtsfjord den tredje største utskipningshavnen i Finnmark i forhold til ferskfisk. Båtsfjord ble kun slått av Vardø by og Honningsvåg. For Vardø herred som helhet ble det brakt i land fisk for 15.5 millioner kroner i perioden 1920 til 1930. Kun Vardø by, Kjølvik og Berlevåg var større. På midten av 30-tallet var Vardø herred, sett under ett, en betydelig utskipningshavn for fisk. I 1935 ble det brakt i land

store verdier med fisk til Vardø by sett i forhold til kroner og ører. Vardø herred kom på andre plass og Berlevåg lå på femte plass. Kjølvik lå på tredjele plass mens Måsøy var på fjerde. Det vil si at hele nordsiden av Varangerhalvøya var en betydelig leverandør av fisk i Finnmark sett i forhold til verdi i kroner og ører i 1935. Altså, Båtsfjord var en betydelig havn for utskipping av ferskfisk. Hvor stedet lå sett i forhold til tørrfisk har jeg ikke funnet noe svar på ut i fra de kildene jeg har hatt tilgang på. Her kan det hende at de andre stedene ut-merket seg i større grad. For ikke å dra dette for langt utover Vardø herreds grenser går vi tilbake til tettstedet Båtsfjords og ser på stedets utvikling. Et annet særtrekk ved Båtsfjord som skapte et skille mellom Båtsfjord og de andre stedene i herredet, var at fra og med 1920-tallet og fram til 1939 var det et stort antall fiskebruk på stedet. Allerede på 1920-tallet skal det ha vært over 20 fiskebruk i Båtsfjord. I 1939 var det 24 fiskebruk i på stedet, mens det i Kiberg var 5, i Syltefjord 3 og i Hamningberg 4. Det ovennevnte gjorde nok sitt til at Båtsfjord mest sannsynligvis ble et attraktivt sted å flytte til, både for sesongarbeidere og de som ønsket å slå seg ned permanent. I boken *Hamningberg – fjerflytting og umyndiggjoring* forteller Henning Hansen at enkelte innbyggere i Hamningberg valgte å flytte til Båtsfjord. Dette skal ha vært en utvikling som var økende fra og med slutten av 1930-tallet. I følge Henning Hansen skal det, til forskjell i fra Hamningberg, også ha vært vinterdrift ved fiskebrukene i Båtsfjord, noe som ga muligheter for helårs inntekt. En annen faktor som også kan ha spilt inn, sett i forhold til båteiere, var at båteiere ikke fikk

forsikret sine båter hvis de lå i usikre havner. Båtsfjord havn var en assuransehavn og her man fikk forsikret sine fiskebåter. Hamningberg med flere havner i herredet var ikke assuranse-havner. I Makkaur fikk man den samme utviklingen som Hamningberg, folk flyttet inn til Båtsfjord. Her må det bemerkes at befolkningsøkningen i Båtsfjord mest sannsynligvis ikke kun skyldes innflytting i fra nærområdene. Vårfisket som var preget av tilreisende fiskere, fremmede båter og sesongarbeidere, førte nok også til at flere av disse valgte å bli i Båtsfjord for lengre perioder. Hvor mange som bodde i Båtsfjord i 1939 er usikkert. I 1940 ble det ikke foretatt noen folketelling i Norge, men i samband med en spørreundersøkelse som ble vintere-ten 1945/1946 i regi av gjenreisningsarbeidet, ble antall innbyggere i Båtsfjord anslått til å ha vært rundt 600 personer i 1939. Dette anslaget er antakeligvis noe høyt, og innebefatter muligens både de fastboende og tilreisende. Men det er ikke urealistisk å tro at stedet hadde hatt en sterk befolkningsvekst. Det er mulig at det reelle tallet var et sted nærmere 400 i 1939. Hvis dette tallet 400 er en noenlunde riktig gjettning vil det si at Båtsfjord som tettsted hadde en befolkningsøkning på 740 % i løpet av 30-40 år. Befolkningsøkningen gikk sannsynligvis på bekostning av nærliggende tettsteder som Hamningberg Makkaur, i tillegg til andre tilreis-ende fra andre steder i Finnmark og de nordlige fylkene. Som en konklusjon kan vi si at eksplisjonsmotorens inntog rundt 1910, sammen med behovet for større og trygge havner med en godt utbygd infrastruktur (fiskemottak), førte til at Båtsfjord gikk fra å være et tilnærmet "rorvær" til å bli et betydelig "fiskevær" i løpet av tre tiår (1909-1939).

HKW

Avduking av Minnestein

18 januar 1940 skjedde det en trakisk ulykke i Ytre – Syltefjord (Syltefjordsandfjorden) Ekspedisjonsprammen som skulle frakte passasjerer og gods til lokalbåen, ble tatt av en brottsjø og ble knust mot kaistolpene. Fem barn som skulle til skoleinterneret i Hamma omkom.

Disse var: *Carl Tobias Kidal f. 1928 Synove Marie Kidal f. 1930 Dagmar Terese Kidal f. 1932 Bodil Alise Smeilor f. 1931 Aasmund Edgar Smeilor f. 1931*

Søndag 22. august 2010 ble det avduket en minnestein over de omkomne barna.
Minnesteinen står utenfor Syltefjord kapell. Avdukingen ble foretatt av Brith Sletten Sand.

Brith Sletten Sand og Filif Kidal avduker minnestein over de 5 skolebarna som omkomme i Syltefjordsandfjorden i 1940. Til høyre sokneprest Thomas Kristensen

Endel av de som deltok på avdukinga

5 skolebarn omkommet idet ekspedisjons – båten i Syltefjord knustes av bråttssjø.

Torsdag formiddag innløp det fra Syltefjord den triste melding om at ekspedisjonsbåten der borte var blitt knust mot kaien av en bråttssjø idet man skulle ut og ekspedere lokabåten ”Hornøy” som var kommet. Det var 13 mennesker i båten, nemlig 8 skolebarn og 5 voksne.

Da barna skulle til skoleinterneret i Indre Syltefjord hadde de med en del tøy så båten var tungt lastet. Det var adskillig med austavind og stor sjøog idet båten skulle legge fra kaien kom en bråttssjø som knuste sjeikten mot kaistolpene så alle om bord falt i sjøen.

Alle de voksne og tre av barna ble reddet, mens fem av skolebarna omkom. 3 av dem tilhørte Carl Kidal og var søskene Tobias, Synove og Dagmar henholdsvis 12 – 11 og 8 år. De to andre var tvillingebarna til enkefru Aslaug Smeilor, Åsmund og Bodil som var i 8 års alderen. Ulykken har gjort et dypt inntrykk på stedes innvånere og fortvilsene er stor i de hjem som ble rammet.

Finnmarken 20. jan 1940

Ekspedisjonsulykken i Syltefjord.

En redegjørelse fra tre av de omkomne barns far.

Det slynges ut så mange rare beskyldninger om selve ulykkeds årsak at jeg finner det påkrevet å gi en sanntredig korrigering . Det er slett ikke sant at foreldrene hadde tvunget barna sin til å gå i båten slik ekspeditøren har gitt utsagn om. Hele ulykkens årsak er i korthet følgende;

Kvelden før innløste foreldrene bl. a. min hustru billett. Da var det ikke nevnverdig sjø og været var heller ikke så verst. I løpet av natten har imidlertid sjøen øket faretruende, dette var ikke alle mødrene, som hadde sine menn borte, oppmerksom på. Barna slippes så hjemmefra til ekspedisjonskaiaen. Først etter at barna var gått ble min hustru oppmerksom på det svære sjøgangen og vil skynde seg og hente barna tilbake. Men kommer ikke fra en småpique på 1 ½ som hun var alene hjemme med.

Da alle barna er samlet ved ekspedisjonskaiaen protesterte noen imot å ta barna om bord, andre foreslo å gjøre ekspedisjonen i to turer, men intet blir hørt. Båten blir så lastet med 8 barn og 5 voksne, 50 kg. Mel ski og bagasje. Alt i alt 750 kg. Og båtens bæreevne på flatt kan anslåes til høyest 900 kg. Det vil si søkklastet. Når så bråttene var opptil 1 ½ meter høye, så forstår man kaskle at en småbåt med noen få tommer over vannflaten ingen mulighet hadde for å klare seg i den svære sjøen.

Det tjener ingen til ære å kate skylden på foreldrene som har nok med å bære sorgen over sine som så hensynsløst ble ført direkte i døden. Som far og mor for tre av de omkomne barn, vil vi ikke finne oss i å bli beskyldt som vi selv har forårsaket ulykken.

Tro ekspeditøren at det er så lett og behagelig å vri sannhet til usannhet når det sies av dem. Den rettslige etterforskning vil sikkert bringe klarhet i hele saken.

Carl Kiidal

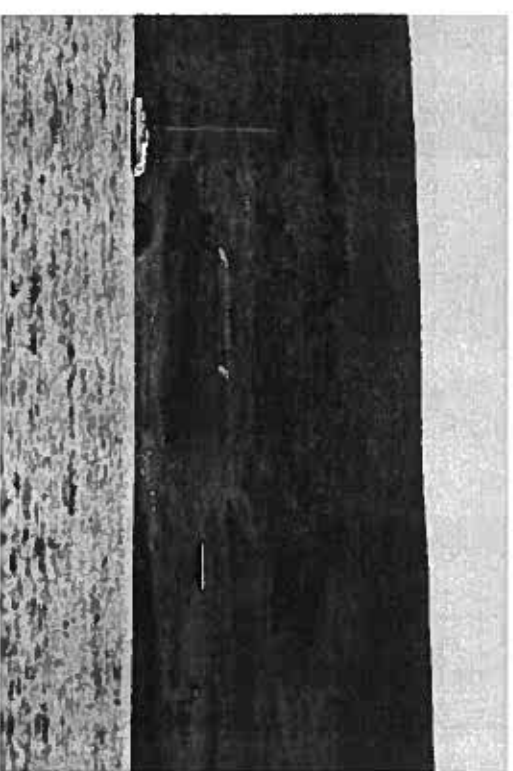
Kongsfjord i januar 1940

Finnmarken 3. februar 1940

Med Fortidsminneforeningen i 20 grader pluss til Makkaur.

Fortidsminneforeningen i Finnmark ønsker å bidra til at kulturminnene våre blir tatt vare på. Derfor arrangerer vi blant annet turer med faglig innhold. Lørdag den 26. juni gikk turen til det vegløse fiskeværret Makkaur i Båtsfjord kommune. For oss, i øst-fylket i alle fall, trenger ikke Makkaur noe nærmere presentasjon, til det finnes det nok dokumentasjon i fylkesbiblioteket og på museet i Båtsfjord. Men ikke så mange har vært på Makkaur, nå et fraflyttet fiskevær med et avbemannet fyr.

Turen startet med et besøk på Båtsfjord museum der Alex Bolle fortalte om museet og den interessante utstillingen. Arnulf Grefstad, oppvokst i Makkaur, viste bilder og fortalte om oppveksten der. Tom Arild Antonsen ga oss et historisk overblikk over fiskeværret og de tyske festingsanleggene. I riktig maksver gikk vi så med Arctic Tourist's speedbåt ut til Makkaur. Der ute var det stille og varmt, minst 20 grader og de eneste som møtte oss 10 besøkende var en flokk reinsdyr som fortrakk raskt. I fjæra lå det drivtømmer av russiske lerketre.

Makkaur-Kjeila 2010

Makkaur er første gang nevnt i et brev til paven i 1512. I seinmiddelalderen før reformasjonen i 1537 drev man stor eksport av fisk til hele det katolske Europa herfra.

I 1567 var Makkaur det tredje største fiskevær i Finnmark. Opp gjennom historien har stedet markert seg som eget prestegjeld med kirke og prest, som handelssted og etter hvert også med poststasjon. Som ellers på kysten av Finnmark gikk utviklingen i Makkaur opp og ned. Siste gang Makkaur spilte en større historisk rolle var under krigen da tyskeren anla batteriet på Rosmålla, Festung Makkaur. I tillegg til 100 fastboende var det i denne perioden over 200 tyske soldater og 40 russiske krigsfanger på Makkaur.

I dag står det bare noen få hytter på området der det på 1500-tallet bodde over 250 mennesker og det er grunn til å anta at det var mennesker på Makkaur allerede i steinalderen. Mye har forandret seg siden steinalderen med landheving og klimaendringer. I historisk tid var det den karakteristiske keila, som ga ei naturlig havn samt nærheten til gode fiskeplasser, som la grunnlaget for bosetningen. Forholdene ble vesentlig forbedret da det i 1890 ble anlagt en molo som ga le for været inne i keila. Det var også fiskebruk med sjøhus og kai her. Alt er nå borte!

Veien som ble bygd på 1930 tallet

Fyret som ble anlagt i 1928 er automatisert som alle fyrene i Finnmark.

Den 2 km lange veien fra Makkaurkeila til fyret, som absolutt er verd å gå, ble anlagt i 1930 som nødsarbeid. Makkaur kapell ble først nevnt i 1589, men det er grunn til å tro at det har vært kirke i Makkaur allerede på 1300-tallet.

Tom Arild Antonsen fortalte oss om de to kirkegårdene vi ser restene av. Den eldste ble etablert før reformasjonen og der den siste ble gravlagt i 1905. Kirka ble tatt ned ca 1800 og ny ble reist først i 1934. I mellomtiden var det anlagt ny kirkegård i 1911. Begge kirkegårdene burde vært rydda og gjerdet rundt den yngste stelt i stand!

Makkaur-Kjeila med kirkegårdene til høyre 2010

Arnulf Grefstad, født i Makkaur Sandfjord i 1926 flyttet som 10-åring til Makkaur. Her levde han med familien til krigens slutt og i 1947 flyttet de som de fleste andre ut fra Makkaur. Noen av husene ble flyttet til Båtsfjord og kirka ble flyttet til Nordfjord i Syltefjorden der den står i dag, der den ble innviet 2. oktober 1955. Fyret med de karakteristiske fyrboligene bør restaureres og tas i bruk av turistmåringa!

Den rike bilde-skatten som finnes om Makkaur gir oss et meget fint inntrykk av bebyggelsen før krigen. Vi som går der i dag kan bare fomemme hvordan det var. Når vi vet at det har bodd mennesker her siden 1300-tallet blir en opptatt av hva som skjuler seg i gårdsnaugene fra middelalderen. Her burde det være en jobb for arkeologene!

Når vi også vet at husene i Makkaur ble flyttet til den nye bebyggelsen i Båtsfjord etter krigen, skulle det vært interessant å fått registrert hvilke hus fra Makkaur som fortsatt står i Båtsfjord? Dette burde være en jobb for Fortidsminneforeningen eller for fylkeskommunen!

For mer informasjon og eventuelt medlemskap i Fortidsminneforeningen kontakt undertegnede.

Jørgen Dahl. aldon@online.no

Korfor heiter det Borrelås

Sveitsaren George de Mestral tok patent på denne oppfinninga i 1941. Han hadde merka seg att planten Borre hadde krokpar på frøa som lett sett seg fast på klede ,dyrepels og anna. Så fekk han iden om å nytte denne oppdaginga i klede og skoproduksjon. Låsen skulle bestå av to delar, en med krokpar og motstykke av eit ullent stoff som krokan hekte seg fast i . Dette ble ein festemekanisme som skulle erstatte glidelås, hekter, knappar og liknande. Mekanismen er lett å opne og lukke, sjølv om den ikke er så sterk. Den er no brukt i millionvis av klede og skor.

Borre er ein plante som høyrer til korgplantefamilien. Vi har i hovudsak to artar i Norge, Ullborre (Arctium tomentifolium) og Småborre (arctium minus). Ullborre finns i dei søraustlege delane av Sør-Norge, medan småborre strekker seg til enden av Nordland fylke. Men det er vell ikkje utenkeleg at den kan ha forvilla seg lenger nord. **Så veit vi det.**

Fra fødselen og frem til attens årsalderen trenger en pike gode foreldre; Fra 18 til 35 trenger hun et godt utseende; fra 35 til 55 trenger hun en fin personlighet og fra 55 og oppover trenger hun kontanter.

Båtsfjordkalenderen 2011

Båtsfjordkalenderen 2011 er nu i salg på Båtsfjord Museum, Velferdstua og Båtsfjord Biblioteket. Kalenderen koster kr. 100,00 + frakt. Årets tema er kommunikasjoner, vi har også vanlige bilder med. Vi begynner og få lite bilder til og lage kalender, har du bilder som kan være av interesse, ta kontakt med Bodil tlf. 476 76 609 eller **Alex 917 75 292.**

Styre i BHML

Styret i BHML består av **Alex Bolle** leder, Randi Sæther kasserer, Torbjørn Tangen sekretær, Bodil Persen og Gerd Karin Tobiasen styremedlemmer. Varmedlemmer er Vigdis Sørnes og Harald Wahl

Medlemmer.

Båtsfjord Historie og Museumslag har pr. i dag 61 medlemmer, men ønsker oss flere. **Bli medlem du også!** Medlemskontingenten for 2010 er kr. 200,-, for alle medlemmer Som medlem vil du få tilsendt medlemsbladet "Gammeli og Nytt". Som kommer ut 4 ganger i året. Medlemskontingenten kan du sende til Båtsfjord Historie og Museumslag v/ Randi Sætre, Schirmersvei 7. 9990 Båtsfjord. Bankkontonr.:4930.12.92901

Etterlysning!

Har du bilder eller ting som du vil gi til Museet, ta gjerne kontakt, eller kom å besøk oss i Lensmannsgat 4
Eller du har ei god historie eller avisutklipp som du vil dele med oss?

Gjennomsnittsjenta fortrekker skjønnhet fremfor intelligens
For hun vet at gjennomsnittsmannen ser mye bedre enn hun kan tenke.

Stoff til bladet

Har du stoff eller bilder som vi kan bruke i bladet, kan du sende det på mail til abolle@online.no eller til Alex Bolle Postboks 137, 9991 Båtsfjord. Alt stoff taes i mot med takk. Du kan også ta kontakt på mobil 91 77 52 92. Neste nr. vil komme ut i desember. Stoff til bladet må sendes innen 1. desember 2010.

Tre små ord fra mannen for hun gifter seg: " Jeg elsker deg"

Tre små ord fra mannen etter bryllupet: "Er midt dagen ferlig?"

Da torv og rekved var vanlig brensel

Av GEIR BERGHEIM:

Tørket torv var et vanlig brensel både før og under krigen. Kull og koks kostet penger og måtte spares på og drøyes ut, og i Berlevåg var det ikke særlig nært til skogen heller. Torv, og rekved fra fjæra, ble derfor redningen for mange når vinden blåste rundt novene og frostrosene la seg på vindusrutene.

“Torving” var et evig tilbakevendende slit og strev hvert eneste år. Man ble både skitne og våte av arbeidet ute på myra. Som regel deltok hele familien. De sterkeste spadde opp torvlopene som var en spadebredde i firkant. Det var gjerne kvinnfolka og ungene som hadde til oppgave å sage opp lompe i passe tykke skiver og stable dem til tørk, to og to skiver mot hverandre som et takmøne. Så snart torvskivene var tørre ble de stablet i såter slik bildet fra Vesterelva i Kongsfjord viser.

I Berlevåg var de største torv-

Henting av torv på Stormyra med Sigvarda Nilsens lastebil. Aase Schance (gift Forbergskog) sitter på stigbrettet. Svein Johansen og Ruth Nilsen til høyre. I bakgrunnen torvstaker. Torva ble fylt i sekker og fraktet til Berlevåg med lastebilen.

Fotograf ukjent - antakelig tatt i 1940. Foto lånt hos Aase Forbergskog

myrene i Skånsvikdalen og Stordalvdalen. Det var ofte et yrende folkeliv på myrene, og i

matpausene når flere familier slo seg sammen, var det mye moro og mange gode historier som ble fortalt.

Torva ble kjørt hjem senhøstes og utover vinteren med hest og slede.

BERLEVÅG SOM JORDBRUKSKOMMUNE (del 1)

Gjennom alle tider, så lenge det har vært bosetting i Berlevåg kommune, har fiskeriene vært den viktigste næringen. Den har vært selve fundamentet for all annen virksomhet. Men som mange i dag, - og da særlig den oppvoksende slekt, kanskje ikke er klar over, har folk i Berlevåg og Kongsfjord i tidligere tider hatt jordbruk som en betydelig attåtnæring. Ja, for ikke så rent få var husdyrhold og jorddyrking hovedbeskjeftigelsen.

Av ERIK BRØSKE

Ut fra dette, og ikke minst ut fra at det faktisk at det i dag bare er registrert en aktiv jordbruker i kommunen, har vi i Berlevågingen ei tid syslet med tanken om å fortelle litt om Berlevåg som jordbrukskommune gjennom vekslende tider.

I denne utgaven av lokal-magasinet tar vi bare et grovt oversyn og noen spredte glimt. Senere er det meningen å gå mer detaljert og systematisk til verks. Skulle det være noen, - og da tenker vi mest på den eldre garde blant våre lesere, som har noe å bidra med i en slik sammenheng, er vi svært takknemlige. Det kan være bilder, egne minner og opplevelser eller erindringer fortalt av tidligere generasjoner og som har med jordbruk å gjøre.

"Jordbruket står ganske høyt i herredet...."

I Finnmark fylkesleksikon fra 1952 står følgende om Berlevåg: - På tross av herredets utsatte beliggenhet, står jordbruket ganske høyt, alle forhold tatt i betraktning, og i mange tilfeller ligger jordbruket i herredet (kommunen) over fylkesgjennomsnittet når det gjelder dyrket areal. Med hensyn til tekniske hjelpemidler så som maskiner og river, lå Berlevåg herred best an i fylket før avsviinga (i 1944)."

På den tid, i 1952, var det dyrkbare arealet i kommunen anslått til ca. 10.700 dekar, derav var 2650 dekar bjørkeskog, hvor det meste lå i Gulgøfjord. Dyrket areal var på

samme tid 1.459 dekar, og i tillegg kom ca. 320 dekar utmarks-slåtte-teiger. I 1952 hadde en i Berlevåg kommune 88 bruk over 5 dekar, av disse ble 12 drevet som hovednæring. De andre brukene ble regnet som tilleggsnæring til

fiske eller andre yrker. Før Berlevåg ble nedbrent i 1944, var det i kommunen over 200 melkekyr med en samlet melkeproduksjon på ca. 350.000 liter. Videre heter det i den offentlige rapporten i fylkesleksikonet fra 1952 at de naturlige beiteene er særs gode, og at det derfor foreløpig ikke er aktuelt med kulturbete. For egen regning føyer vi til at det til husdyrbildet fra den tid hørte med en god del sauer og også geiter. Høns- og grisehold var heller ikke uvanlig hos mange som i smått eller stort drev jordbruk i Berlevåg kommune.

Små jordbruksglimt

Fra Havnemuseets "notat-samling" har vi hentet følgende små glimt som har relasjon til jordbruket "før i tida":

Det har vært revefarm på Tollesnes ("Jakob i Måneskinsholla").

Bildet som er tatt ca. 1940 viser tørrhøjkjøring fra Melkevolden med fjordingen Gjæa. På høylasset er Gunnar Johansen, bak står Gustav Gran Nilsen. Eiendommen Melkevolden strekte seg fra Grønnlia til om lag der Hønehuset står i dag. Bildet er gitt til Berlevåg Havnemuseum av Guri Johansen.

På Tollesnes bodde også Hermann Johansen (Mathisen) som hadde opptil 8

melkekyr før siste krig.

- Kristian Johansen drev jordbruk. Etter krigen bygde han et forholdsvis stort

fjøs og hadde opp til 6 melkekyr, 40-50 sauer og 5-6 geiter. Han hadde høykanon. I 1939 kjøpte han jord i Løkvika hvor han med lå slo 120 dekar mark for så å frakte tørrhøyet med båt til Berlevåg.

- I 1935 ble det holdt fesja i Berlevåg. Mor til Edvard Skancke vant 1.premie.

På den tida var det om lag 150 melkekyr i Berlevåg.

- I forbindelse med gjenreisninga, blir det opplyst at i 1949 var syv

landbruksbygg ferdigbygd.

- Ukjent årstall, men sannsynlig ganske tidlig på 1900-tallet: Brodtkorb hadde 2 hester. I slåtta hos Iversen gikk 16 mann og slo i skårgangene (rusere?)

- Berlevåg landbrukslag kjøpte i 1933 inn 300 kg. settepoteter og fordelte dette blant 12 av medlemmene. Settepotetene gav 5-fold igjen, heter det.

- Flere fikk innvilget spesielle bureisingslån etter krigen.

- Forsyningsnemnda (som anviste rasjonerte varer på den tid) anviste 20/10 1946 kraftfor til 22 hester, 113 kyr, 31 kviger og ungdyr, 22 melkegeiter, 28 høns og 1 slaktegris (!). Året etter ble det gitt såkalt slakte-tillatelse for husdyr som til sammen veide 1226 kilo.

(Forts. om Berlevåg som jordbrukskommune i neste utgave av "Berlevågingen").

BERLEVÅG SOM JORDBRUKSKOMMUNE (del 2):

I forrige utgave av "Berlevågingen" (nr. 4/01) startet vi en ny serie vi har valgt å kalle "Berlevåg som jordbrukskommune". Bakgrunnen er det faktum at i vår kommune har jordbruk og husdyrhold gjennom tidene hatt en vesentlig betydning både som hovednæring og atfåttnering, - som vi fortalte litt om i del 1. Vi har fått god respons på at lokalmagasinet tar temaet opp, bl.a. fra Helge Iversen som har skrevet en svært interessant artikkel der han lar oss ta del i sin viten og sine minner knyttet til emnet. Den begynner her, deles opp og fortsetter i neste utgave av "Berlevågingen":

Husdyrhold og jordbruk i Berlevåg før i tiden

I heftet om utviklinga i Berlevåg 1865 – 1940 av Tor Førde, utgitt av Berlevåg skolekontor i 1984, ser vi at det ved folketelling den 3. desember 1900 var mange som drev med litt jordbruk og husdyrhold, i tillegg til hovedyrke av forskjellig slag. Mest var det nok i liten skala, for å få litt melk og kjøtt til eget bruk. Og noen hadde ikke slåttemark i boligområdet, men dro opp i dalene og til fjells for å skaffe litt vinterfor til dyrene. Vi kjenner navn på utmarksslåtter, som Stormyra i Skånsvikdalen, Rikhardslåtta, og noen i Storelvdalen og Veddalen.

AV HELGE IVERSEN. BILDER UTLÅNT AV TEJE DALDORFF

Eiendommen Berlevåg

Søndre

På eiendommen Berlevåg Søndre, var det under familiene Grundt og tidligere, opparbeidet et betydelig areal for høyavling. Slåttemarka var inngjer-

det, og to grøfter ledet vannet fra myra på sørsiden ned til "Lilleelva". Og da farfar O. S. Iversen ble ny eier etter W. Grundt & Sønn, visstnok i 1890, fortsatte jordbruket som før. Slåttemarka ble forbedret

og fikk etter hvert navnet Iversenjorda.

Etter 1. verdenskrig ble det en nedgangstid som brutalt rammet mange virksomheter, og etter 1930 ble Berlevåg Søndre overtatt av Finnmarkens

Privatbank, Hammerfest. Min far Erling Iversen ble tilsatt som bestyrer. I familien var vi nå blitt 4 søsken, og foreldrene våre mente vi burde skaffe oss en melkeku, og kanskje også en geit. Geitemelk skulle være så ekstra bra å drikke for barn!

Fra Austertana fikk vi tilbud om en melkeku, og ventet at den skulle komme med lokalbåten "Tanahorn". Men en fin sommerdag tidlig i 1930-årene kom kuas eiere gående over alle fjellene fra Austertana og leverte kua hjemme hos oss! Vi bodde da i "Gammelstasjonen" (tidli-

Havnevesenets lokomotiver, som fraktet stein fra Steinbruddet til Vestermoloen, hadde stimkjeler som ble fyrt med kull. Når disse var utbrent, ble avfallet – "slagget" – raket ut og tatt vare på i nærheten av Steinbruddet. Under byggingen av vårt nye fjøs, fikk vi hente

OVER: -Markslått i Skonsvikdalen i 1918.

TIL VENSTRE: -Dyreskue på Melkevolden i 1918

gere telegrafstasjon) på Østersida. Vårt nye fjøs var ikke ferdig ennå, men vi fikk ha vår første ku i fjøset til Kristine og Einar Hågensen foreløpig.

Nytt fjøs

Nær tomte for vårt nye fjøs gravde Isak Pettersen en brønn, for å få vann inn i fjøset. Min bror Ronald og jeg var med og grov grøfta for vannrørene fram til fjøset. Under dette arbeidet støtte vi på en gammel avfallsplass, hvor det lå en hel del knuste kopper og tallerkener av Hollandsk opprinnelse, og vi lurte litt på hvem som hadde kastet disse.

"slagget" til isolasjon i ytterveggene i fjøset. Vannet fra brønnen ble inne i fjøset pumpet opp i en stor tretønne – fustasje – som kanskje rommet et par hundre liter. Men tilgangen på vann fra brønnen var ikke helt tilfredsstillende, og det ble til at Ronald og jeg måtte hente vann fra Havnevesenets vannpost, både til husholdning og til fjøset. Vi hentet vannet i to eikekagger, som hver rommet ca. 30 liter. Om sommeren på handvogn, og om vinteren på kjelke. Fra denne vannposten ble det også kjørt ut mye vann til husholdninger med hester, rundt om i hele Berlevåg, for vannkvaliteten var meget god.

bærbare lykter. I yttergangen var det plass til høy for mange dagers forbruk. Vi bar høyet i sekker fram til fjøset, fra den gamle høylåven (kalt for "lemmen"), med 12-14 kg høy i hver sekk.

Mangt måtte gjøres....

Iversen-jorda hadde ikke vært høstet skikkelig de siste årene, men nå fikk far ordnet med pløying, harving og tilsåing av et mindre areal. Så måtte gjerdet repareres der det trengtes. Det gjaldt jo å holde både våre egne og andres dyr ute fra slåttemarka. Og dyrene fant jo gode beiteforhold både i Storelvdalen og i Veddalen.

Kua fra Austertana var nok av en egen rase og var ganske liten. Men den melket bra og trivdes. Etter en tid kom det så flere kyr i det nye fjøset. En kom fra Målselv og hadde navnet "Stjerna". Mor lot den få delta i et dyreskue (fesjå) oppe på Melkevolden, visstnok i 1935, og fikk der en velfortjent premie og fin sløyfe.

Når det nærmet seg slåtta, kom morfar Hans Johnsen for å se over rivene vi skulle bruke. Han var utrolig flink til å lage og sette på plass nye rivetinder der det manglet noen, og vi gutter kunne sitte lange stunder ute i solskinnen og se på når han med en vanlig skarp lommekniv tryllet fram rene kunstverk av kvistfrie tørre bjørkekubber, og banket dem forsiktig inn i rivehodene.

Så måtte det ordnes med ljå-orv, ljåblad og lås til disse. Far hadde tatt vare på en del av disse etter konkursen i firmaet O. S. Iversen, men noe nytt måtte vi kanskje kjøpe i tillegg. Og så var det å få kjørt opp til "jorda" den gamle slipesteinen, med stativ og brya for å ha vann i. Det ble jo Ronald og jeg som måtte sveive slipesteinen når ljåer trengte sliping, og det var ofte tungt. Men vi fikk da lære hvordan dette skulle gjøres, og særlig var vår eldste slåttekar Waldemar Pedersen flink til å lære fra seg. Og etter noen år fikk Ronald og jeg ljå-orv av passelig lengde, og vi kunne begynne å lære oss å slå sammen med de voksne.

(Fortsettes i neste nr.)

KH

Kongsfjord Havbruksselskap AS

9982 Kongsfjord

Berlevåg som jordbrukskommune (del 3):

Vår serie om Berlevåg som jordbrukskommune fortsetter i denne utgaven med to saker knyttet til temaet: Helge Iversen fortsetter (og avslutter) sine erindringer om husdyrhold og jordbruk på eiendommen Berlevåg Søndre. I tillegg har vi satt søkelyset på et viktig jordbruksamvirke i 1930-årene: Berlevåg Landbrukslag.

HUSDYRHOLD OG JORDBRUK I BERLEVÅG FØR I TIDEN

I forrige utgave av Berlevågingen fikk vi ta del i minnene om "jordbrukslivet" på Iversengården; om den første kua som ble leid over fjellet fra Austertana, om byggingen av nytt fjøs, vannforsyning, pløying og harving, slåttonna, dyreskue på Melkevolden og om små og større oppgaver som hørte gårdsdriften til.

AV HELGE IVERSEN. BILDE UTLÅNT AV RONALD IVERSEN

Et viktig arbeide var å stramme opp og klargjøre høyhesjene, og det ble vår (Helge og Ronalds) jobb å bringe nyslått gress frem til disse. Her ble gresset "kjemmet" med river og lagt til tørk på hesjestrengene, av mor og andre kvinner som kom for å hjelpe til. Det var et veldig trivelig syn å se, når alt gresset var kommet i hesjene. Men et år var det så tørt og varmt at nesten alt gresset ble tørket mens det lå på bakken. Jeg tror det var i 1939. Etter at det var slått, gikk vi med river over skårgangene og snudde gresset et par ganger. Så samlet vi tørrhøyet i noen store dunger (se bildet), og fikk en med hest og langvogn til å kjøre alt ned, og det kom i hus allerede tidlig på kvelden. Jeg mener det var den 16. august, dagen da far fylte 50 år, og det var en lykkelig dag for oss alle.

Med kua til oksen – og om slakting

Fra guttedagene husker jeg også dager som var ganske tunge i vårt husdyrhold. Som den eldste i søskenflokk ble det gjerne jeg som alene måtte leie kua i et tau til avlsoksen, når en av kyrne våre var blitt "øksen". En gang var det Trygve Hammer i Sandkjeila som hadde oksen (for Landbrukslaget), og dit var det over en kilometer. En annen gang var det Ludvik Jessen som hadde avlsoksen på sin gård, og

dit var det nesten dobbelt så langt å gå. Men alt gikk jo bra.

Så hendte det jo at et dyr måtte slaktes, og slakter Harald Svendsen var den som gjorde det for oss. Og trengte han litt hjelp, så var det gjerne jeg som ble sendt ned på brygga hvor slaktingen gikk for seg, og hadde med bøtte, spann og visp. Det gjaldt å ta vare på blodet, og det var viktig å vispe kraftig når blodet var kommet i bøtta. Av blodet kunne vi få stekte blodpannekaker, og det var noe vi syntes var veldig godt. En annen "godsak" vi likte var "kjelost", som var laget av "råmelk", den første melka en fikk etter kalving. Dette var en utsøkt god dessert, med sukker og kanel på.

Gjødsling og foring

Jorda ble gjødslet nesten bare med husdyrgjødsel som vi fikk kjørt ut med leiet hest og bikkvogn. Lassene ble tippet utover jorda i passende avstand, og vi guttene spredde møkka med greip. Så ble en slodd (stokk påsatt korte kjettingstykker) kjørt med hest over møkka, for å knuse den best mulig. Dette ble gjort tidlig på sommeren, gjerne om det regnet litt. Om det også ble brukt noe kunstgjødsel, kan jeg dessverre ikke huske, men det er vel ikke utenkelig.

I tillegg til høy og litt kraftfor, fikk kyrne også "løyping", og da helst om vinteren. Det var

en tynn og varm suppe, kokt hjemme på kjøkkenet på fiskehoder. Var fiskehodene av linefisk, kunne det være angler med forsyn i hodene. Vi prøvde jo å få vekk alle angler før hodene ble kokt, men ikke alltid klarte vi det. Av og til hendte det at vi fant angler som lå igjen i de tomme bøttene. Og en dag skjedde vel det vi fryktet mest. En ku var blitt

dødssyk og angel i løypingen ble holdt som årsak.

Slakter Svendsen ble tilkalt for å hjelpe oss, og han anbefalte å senke kua langt ute på havet. Min bror Ronald, jeg og slakter Svendsen fikk kua ned i fjæra ved Olaf Iversen-kaia, og lånte spissbåten av min onkel Olaf. Jeg rodde båten til fjæra der kua lå. Vi fant noen steiner som vi la i

Høyonn på Iversenjorda omkring 1920. På toppen av høysåta ligger russeren Basanoff. Til venstre i hvitt skjørt sitter eieren til hele Østersida, fru Iversen (Hansine Jensine Elisabeth). Så kommer (antakelig) Jetta (Bergitte) Klausen, som da tjente hos Iversen. Så kommer, også i hvit bluse, Aslaug Iversen. Jenta ved siden av henne i hvit kjole er antakelig Jettas datter Kaja. Guttene og den eldre mannen er ikke kjent.

båten, og Svendsen festet et tau til kua. Da sjøen flødde opp, begynte kua å flyte, full av gass som den var. Svendsen og jeg gikk om bord i båten, så rodde jeg med kua på slep ut gjennom vågen. Været var godt og sjøen helt rolig, så det gikk veldig bra utover mot Vargvika. Da Svendsen sa vi kunne stoppe, surret han steiner fast til kua med streng, og så stakk han hull på kuvomma med kniv slik at gassen i kuvomma kom ut. Slepetauet hadde Svendsen løsnet og tatt inn i båten. Vi lå stille en stund og så at kua forsvant ned gjennom havet. Og det var nok med en viss vemodig følelse jeg rodde tilbake til land og fortøyde båten på plass.

Krig, nedslakting og brenning

Det meste av melkeproduksjonen ble solgt til faste kunder, og bare få av dem hentet melka sjøl. Resten bar vi ungene ut etter hver melking i spann, enten om formiddagen

eller om kvelden, slik det passet for kundene. Jeg tror de betalte direkte til mor med visse mellomrom, for jeg kan ikke huske at vi unger hadde noe med penger å gjøre. Og ikke husker jeg hva melka kostet den gangen. Men at det var en viktig inntekt for oss, det mener jeg bestemt det måtte være.

Besetningen vår øket litt år for år, og om høsten 1944 hadde vi 6 melkekyr, 2 kviger og 2 kalver. Før brenningen kom noen kyndige tyske soldater og tilbydde seg å slakte alle dyrene på riktig måte, mot å få beholde noe kjøtt og innmat. Og arbeidet ble utført fagmessig. Så kom en tysk offiser forbi etter slaktingen, og han gav soldatene ordre om å kjøre det meste av kjøttet ned til kaia og laste det inn i evakueringsbåten. På den måten fikk far med seg til Tromsø ganske mye av kjøttet han eide, men mye ble også stjålet og spist om bord på turen dit.

Og slik endte da vårt husdyrhold, som hadde startet så forsiktig i de tidlige 1930-årene.

På "jordet" mellom Byggefeltet og nedre del av Storelvdalen står en gammel, rustet slåmaskin. Den har nok stått der i mange, mange år. Kan den engang ha tilhørt Berlevåg Landbrukslag? Foto: Erik Brøske

BERLEVÅG LANDBRUKSLAG – ET VIKTIG TILTAK FOR JORDBRUKET I KOMMUNEN I 1930- ÅRENE

Samvirketanken sto i tidligere tider sterkt i Berlevåg. Grunnprinsippet var at folk gikk sammen om fellestiltak, betalte sitt medlemskap og fikk som gjenytelse økonomiske og praktiske fordeler. "Berlevågingen" har tidligere omtalt handelssamvirket og fiskerisamvirket i Berlevåg. Her skal vi gi noen glimt fra en tilsvarende samvirkeorganisasjon knyttet til jordbruket, nemlig Berlevåg Landbrukslag.

Av ERIK BRØSKE

Berlevåg landbrukslag var i aktiv virksomhet på 1930-tallet. De få kildene vi har funnet og bygger på, forteller at laget kom i gang høsten 1931 og fungerte som et svært nyttig fellestiltak for jordbruk og husdyrhold i kommunen et stykke ut i krigsårene (1942-43?).

I lokalavisa Tanahorn for 23.mars 1934 fant vi et referat fra generalforsamlingen det året, der det går fram at landbrukslaget hadde som oppgave .. "å vekke interesse og forståelse for kreaturhold og jordbrukets store betydning både for den enkelte og for samfundet". På den tiden hadde Berlevåg Landbrukslag 80 medlemmer! Oppslutningen hadde helt klart nær sammenheng med følgende forhold og fordeler: Statsbidragene til jordbruksformål ble kanalisert gjennom laget, likedan fikk landbrukslaget statstilskudd til kjøp og videre utlån av redskaper og avlsdyr. I årsmeldingen for 1933 nevnes bl.a. at laget da hadde kjøpt inn 50 sekker formel samt fått statstilskudd på 700 kroner til innkjøp og foring av stamokse og værer. Fra landbruksskolen i Tana hadde Berlevåg Landbrukslag kjøpt inn 300 kilo settepoteter som ble fordelt mellom 12 av med-

lemmene, og som gav 5 foll igjen. Samme året hadde det vært holdt dyreskuer (fesjå) både i Kongsfjord og Berlevåg. Laget hadde sørget for tuberkulinundersøkelse av i alt 90 storfe. På generalforsamlingen i 1934 ble det også nedsatt et utvalg som skulle undersøke mulighetene for å få til et felles melkeutsalg i Berlevåg (men så vidt vites kom ikke dette tiltaket i gang).

Opplysende og fornøyeleg regnskapsbok

Vi har hatt tilgang til Berlevåg Landbrukslags regnskapsbok med nøyaktig innførte inntekter og utgifter fra og med 1931 til og med 1941. Det er interessant og av og til fornøyeleg lesning. Regnskapene gir en utførlig oversikt over lagets virksomhet, og forteller ofte mer enn utførlige årsberetninger. Derfor tar vi her med noen spredte glimt. I begynnelsen er medlemskontingenten kr. 1,-, men øker snart til kr. 4,- pr. medlem. Den første stam-oksen kommer til Berlevåg i mars 1932 og koster laget 265 kroner pluss "ilandførsel av 1 stk. okse kr. 3,00".

Samme året mottar laget foringsbidrag og redskaps-

Forts. neste side

forts. fra forrige side

bidrag fra staten på til sammen kr. 532,-. Når oxen utfører sin "stamtjeneste" med medlemmenes kyr, betales det en fast avgift. Men oxen kan også leies ut til kueiere som ikke er medlemmer, - og da til en høyere takst, - for plutselig festes øynene på følgende notering av kassereren: "For bedekning av ikkemedlem kr. 16,-"(!). Snart kjøpes slåmaskin inn for videre utlån. Prisen er kr. 26,-. Avlsværen fra saueavlsgården på Tjøtta betales med kr. 287,-.

Trygve Hammer og senere Ludvik Jessen har ansvaret for stamoksen(e) og får dekt sine utgifter de har som forverter. I tillegg til slåmaskin, kjøpes også inn plog og harv for utleie til medlemmene i landbrukslaget. I 1933 er taksten for "bedekning av ko" kr. 5,-, leie av plog kr. 1,-, mens harven leies ut for kr. 5,-. Stam-dyrene (okse og vær) skiftes ut med visse mellomrom, slik at det blir både inntekter av salg og utgifter til nyinnkjøp i regnskapet. Settepoteter kjøpes inn og selges videre til medlemmene hvert år.

Tøff revisjon

Berlevåg Landbrukslags regnskap er som nevnt enkelt og oversiktlig ført, men revideres først fra og med året 1935. Revisor er Jørgen Lund (ordfører i Berlevåg kommune 1932-1934) og han tar tydeligvis oppgaven alvorlig og grundig. Det skiftes kasserer i oktober 1936, og da har revisor en rekke merknader som for lagets formann tydeligvis virker som rent pirk. Likevel finner Lund å kunne godkjenne 1936-regnskapet ved å skrive: "Regnskapet fra 30/10-36 og til 3/1-37 er dags dato revidert og forefindes at være riktig med en kassebeholdning paa kr. 2,70 - to kroner og syvti øre. Jørgen Lund." Så kommer formannens nedskrevne, skarpe kommentar: "Forbannet sludder hr. revisor! Kassen har et underskudd på kr. 2,45. Her er ingen jøder som teller spiker! Berlevåg, 31/

Poli
Di
A

Fø
ret,-
dog
levåg
med i
av or
get n

Fiskarkvinnelaget Havblikk
Ottar Neergård AS

1-37. Joh.B. Olufsen, formann".

Regnskapsboka avsluttes med året 1941. Landbrukslagets inntekter kommer dette året hovedsakelig fra avlsoksen "Snorre"s mange sprang, samt kontingent fra medlemmene,

statsbidrag og utleie av harv. Utgiftene går bl.a. til kjøp av "Snorre", betaling til forverten Ludvik Jessen, "repperasjon av stall" og "div. for til "Snorre". Overskuddet blir på kr. 56,73. Så er spørsmålet: Fortsatte Berlevåg Landbrukslag sin virk-

somhet etter at krigen var slutt? Vi har ikke funnet noe klart svar. Kan noen hjelpe oss med opplysninger?

JORDBRUKET SOM KOMBINASJONSDRIFT OG TIL SJØLBERGING

Vi har i "Berlevågingen"s tre foregående utgaver forsøkt å gi noen glimt fra en snart glemt fortid; tida da jordbruk og husdyrhold var en ganske betydelig del av folks hverdag i Berlevåg kommune.

Av ERIK BRØSKE

Helge Iversen har i den sammenheng fortalt om sine minner fra unge år. Berlevåg Landbrukslag, som i sin tid hadde over 80 medlemmer, er presentert i lokalhistorisk lys, og vi har ellers streift innom noe av det særegne ved fiskerikommunen Berlevåg; at folk ofte hadde jord og husdyr i kombinasjon med fiskeriene og andre næringer, og ikke minst som et sterkt element av sjølberging. Vi fortsetter her vårt streiftog gjennom denne biten av vår forholdsvis nære fortid, amatørmessig og ustrukturert, men kanskje likevel viktig å fortelle om.

Grøfting og nydyrking

I boka om Finnmark Landbrukselskap gjennom 100 år (1859-1959), berettes det om at amtsagronom August Nielsen så tidlig som i 1878 var i Berlevåg der han stakk ut ca. 800 favner åpne grøfter i myr med tanke på kultivering til jordbruksjord. Her i Berlevåg skulle det være gjødsel i overflod fra alt det fiskeavfallet en hadde for hånden, mente han. Nielsen skriver bl.a. "Selv i dette været ut mot Ishavet fantes det folk som interesserte seg for jordbruk". Om grøftingsplanene og dermed nydyrking ble gjennomført, sier historien ingen ting om. Dessuten var det omkring århundreskiftet trasige tider i mange fiskevær, med svartår for fiskeriene bl.a. på grunn av kobbeinvasjon og dermed fraflytting og nedgang i folketallet. Men tidene skiftet til

det bedre og dermed også interessen for jordbruk, mest som kombinasjon med fiskeriene. Vi har nå funnet at Berlevåg Landbrukslag ble stiftet allerede i 1918. Den første stamoksen kjøpte laget i 1920. I regi av Finnmark Landbrukselskap ble det i 1931 gjennomført undersøkelser om mulighetene for nydyrking i Kongsfjorddalen. Vi tar raske sprang i tid, og stopper opp i 1939.

Hester, kyr, sauer og geiter

Jordbrukstellinga av 20. juni 1939, gir oss følgende interessante tall for Berlevåg kommune: Det er registrert 169 bruk over 2 dekar, til sammen har disse 1122 dekar av det som kalles jordbruksareal. Her dyrkes det poteter på til sammen 8 dekar. I kommunen er det totalt 33 hester, 291 storfe (kyr),

578 sau og lam, 191 geiter, 75 griser og 383 høns! I en annen oversikt har vi funnet at Berlevåg samme året og sammenlignet med de andre kommunene i fylket ligger svært langt framme når det gjelder husdyrhold i forhold til jordbruksarealet. Statistikk kan som kjent brukes på så mange måter. Derfor er det nyttig å se sammenhengen mellom det relativt store antallet "bruk" i 1939 (169) og det jordbruksarealet

Krig – og ny optimisme

Så kom krigsårene og den totale nedbrenningen av stedet Berlevåg i 1944. Også for jordbruksnæringen ble det en katastrofe. Fylkesforsynings-

Fra slåttonna på Iversenjorda i august 1939.

Personene på bildet er fra venstre: Ronald Iversen, onkel Olaf Johnsen, Severine Arntsen, Johanne (Lalla) Iversen, Erling Iversen (sittende), bestefar Hans Johnsen, Åse Iversen, Norma Johnsen. De tre bak bestefar: Lille Kjell på armen til faren Bjørnulf Johnsen, og ytterst Bjørnulf's mor, Gudrun Johnsen. Foto: Helge Iversen.

nemndas registreringer for Berlevåg har tallet 103 når det gjelder nedbrente/krigsskadde bygninger med tilknytning til landbruket (små fjøs etc.) I 1947 er bare 6 såkalte driftsbygninger bygd opp igjen, tallet har økt til 12 i 1950, 16 i 1960 og 19 i 1976. Bare en slik tallrekke forteller noe om tidss skillet som krigen skapte også for jordbruksdrift i Berlevåg kommune.

En liten "godbit" til slutt, hentet fra avisa Finnmarken fra 2. august 1950:

"MODERNE HØNSERI I BERLEVÅG

Et godt tiltak av Odd L. Skancke

Odd L. Skancke, Berlevåg i vårt fylke at det i noen større har gått i gang med et moderne utstrekning drives med høns, og hønseri. Foreløpig har han 200 det tiltaket Skancke har gått i høner, men har planer om å ut- gang med er det derfor all grunn vide. Det er ikke mange steder til å hilse med glede".

(Forts. i neste utgave av "Berlevågingen")

Post- og varebeholdning Mære st.
Telefon Spørsmål.

MÆRE, den 29/7 1947

REGNING

for Helge Iversen, Berlevåg.

MÆRE LANDBRUKSSKOLE

	Omsætningsavgift ikke beregnet Avgiftbeløp.	Omsætningsavgift beregnet Avgiftbeløp.
juli 18 10 verpehøns i 100	60.-	60.-

Verpehøns: 10 stk. 60.-

I 1947 kjøpte Helge Iversen 10 verpehøns fra Mære Landbruksskole i Trøndelag. Som vi ser var stykkprisen seks kroner. Dermed kostet hønene 60 kroner. Det kan nevnes at fraktprisen fra Mære til Berlevåg kom på vel 50 kroner.

Fiskeeldorado ved stuedøra

Da alle fikk "blink" i Storelva

86 år gamle Øivind Ludviksen begynte å fiske blink i Storelva fra 12-års alderen. På den tiden, i 1920-årene, var Storelva i kjempe blinkelv med fisk nok til alle. Litt senere begynte Øivind å jakte også. Friluftslivet med jakt og fiske, det å ha hatt et aktivt bevegelig liv ute på fjellet og i marka, sammen med fugler og dyr, har medvirket til at han har vært frisk og rørig helt opp til høy alder, mener han selv. Det kraftige handikappet han pådro seg i krigens slutfase ved å miste høyrearmen, hindret ikke Øivind i å fortsette med sine friluftaktiviteter med fiskestanga og dobbeltløpet haglegevær. Håndtert med en egenutviklet enhåndsteknikk skjøt han til og med rypa i flukt!

AV SVEIN-HARALD ROBERTSEN

Deter med en lavmælt, behagelig og klar stemme Øivind snakker om livet ute i Berlevåg-naturen. Fra den gang han tidlig i 1920-årene begynte å fiske blink i Storelva. Han var forresten ikke alene om å ha denne interessen. Faktisk var det den et par år eldre jenta, ho Helga Hågensen og han som ofte dro sammen og fisket. Øivind forteller at Helga var en virkelig flink fisker. Fiskeredskaen da var ikke akkurat det vi i dag forbinder med "utstyr". Faren til Øivind hadde snekret stang til sønnen av tynn, lettråved. Snøret vartorskegamtråd, nærmest hampetråd. Og som søkke brukte man tunge snuere. Vanligst var å fiske med makk. Råvedstangen holdt ikke så lenge før den knakk.

Så fiskene svømme under isen!

- Men vi var heldige, sier Øivind. - Faren til Helga, -han Johannes (Johs) Hågensen, var kokk ombord i "Pluggen", -en 60-fots kutter som førte materialer fra Harstad og Tromsø for Havnevesenet i forbindelse med molobygginga. På en av turene kjøpte han ordentlig tynne, lange bambusstenger, godt snøre og angler som han ga til Helga og meg. Dette var det beste man fisket med på denne tiden, og disse stengene var gode å fiske med samtidig som de var sterke og varte lengre.

Yttermoloene var ikke bygget på den tiden. Om høsten når nordøsten og høststormene sat-

Øivind Ludviksen ved Storelva nedenfor jernbanebrua, hvor han har dratt iland adskillige blinker

te inn, auret storelvmunningen til av sand og grus. Dermed dannet det seg en naturlig terskel nederst i elva som laget til en storinnsjø, flere meter dyp overfor terskelen. - Om vinteren brukte vi ungene å gå på skøyter her. Og vi kunne se sjørøyene som svømte under den klare isen, husker Øivind. Herfra skar man også is til fiskebrukene. Og det hendte at man fant innefrosset

røye i disse isblokkene! Denne innsjøen vartydeligvis et meget godt vinteroppholdssted for blinken (sjørøya). Viktig var dette også for å bidra til gode forhold for en stor blinkstamme vi idag bare drømmer om.

Opptint flyndre levde

Vi snakker litt om dette fenomenet med fisk og frost. Noen mener at røya kan fryse stiv inne

i isen, og likvel overleve, -at den vil våkne til liv igjen når isen smelter. Øivind sier at han iallfall har opplevet at flyndra tåler å fryse stiv uten å dø. Øivind rodde fisket tidligere. Dette skjedde engang de fisket flyndre ved Leirpollen i Tana en kald februar dag. Fiskens samlet de i rommet der den frøs stiv på kort tid. Underveis i fisket måtte de varme seg, og mens de satt der fremme i lugaren med kaffekoppen, seg noe av varmen inn i rommet der den stivfrosne flyndra lå. Plutselig begynte det å klapre så sterkt fra rommet. Og av oppvarminga levnet flyndra til igjen, viste det seg.

Solgte til rikfolk

Ja, det var godt med blink og laks i Storelva, helt opp til 70-årene. Øivind hevder at alle som fisket i elva fikk fisk. Det var nok til alle. Store blinkflak gikk om sommeren på beite ute i vågen. Da fisket man etter blinken fra kaiene rundt omkring. Selv om mange brukte elva, synes Øivind nå at det er litt merkelig at ikke enda flere brukte elva dengang. Men man hadde jo så mye annet å ta seg til også i et helt annerledes og arbeidskrevendesamfunn. Heldigvis var det ikke så mange som brukte garn i elva, men noen var det. Mange av dem som ofte var i elva, var av Revnes-folket. Mesteparten av fisket i disse tider ble gjort med tanke på tiltrengt matauk. Sportsfiske var

et ukjent ord da. Øivind forteller at han pleide å selge fisk som rikfolkene kjøpte. Menstorskeprisen kunne være 7-8 øre pr kilo, betales blinken med 11/2 kr pr kilo! Øivind mener forresten at blinken er den beste laksefisken, - bedre enn laks.

Største blinken

Øivind husker flere episoder fra turene i elva. Ikke minst da han 1. juli 1950 dro sin største blink. - Det var en som var på besøk her fra Jakobsnes og jeg som gikk en tur for å fiske i Storelva. I kulpen Svartholla ovenfor skihytta skulle vi prøve litt. Jeg hadde på en liten spinner, "Gjøvikflyspon". Jeg sparket for å få den ut fra elvekanten. Da kom det fram en jordmakk. Jeg krøket den på spinneren og heiv uti. På andre kastet slo fisken til. Vi så jo den var stor, og den hoppet og raste følt i kulpen før vi klarte å få den på land. Det vi trodde var laks viste seg da å være en feit 3 kilos blink, - helt blank og nyoppgått fra sjøen og med lakselus på seg, erindrer Øivind

Fiskerik tur

-En annen gang, og minnerik opplevelse fra Storelva var engang da Leif Bangsund og jeg bestemte oss for å ta en tur i elva. Vi hadde hørt at Åge Smelror, Gustav Nilsen og svigerbroren hadde vært i elva dagen før og fått 30-40 blink. Leif var litt skeptisk før vi la ut på turen siden de hadde fisket så mange blink dagen i forveien. Det var nordvest med regn og kaldvær. Vi gikk først opp til Eidelva, men så ikke tegn til blink der og fortsatte et par tre kilometer til oppover. Der laget vi oss kaffe. Forresten, sier Øivind, - jeg pleide alltid å lage bål og koke kaffe før jeg begynte å fiske. I ryggsekken hadde jeg alltid med knusktørr oppkuttet vieved. De som er hvite i veden, vet du. De brenner uansett, og er lette å ha med i sek-

ken. (Godt råd å ta med) Øivind fortsetter:

-Jeg visste om et stryk der det som regel brukte å stå fisk. Jeg vadet over elva mens Leif begynte å fiske litt lengre oppe i stryket. Da jeg kom over på andre siden stakk det en fisk ut fra land. Leif fikk like etterpå tilslag på fisk, mens jeg startet fisket nedenfor. Han fikk en til før fisken begynte å trekke ned på stryket. Da fikk jeg også tilslag. På ganske kort tid fikk vi mye fisk. Leif fikk 16 - og jeg 17 blink, så det ble en virkelig fiskerik tur for oss.

Overtok farens Remington-hagle

Vi kunne ha snakket bare om Storelva som var så rik og gavmild. Men Øivind var også en habil jeger. Opplæringa og interessen for småviltjakta kom gjennom jaktturene sammen med faren. 14 år gammel begynte Øivind å jakte for seg selv. Han overtok farens Remingtonhagle. Geværet minnes Øivind, var kjøpt fra bergensfirmaet I R Tenden. Geværet var av den gamle typen med utvendig sluttstykkeoghane. Disse geværene var slett ikke ufarlige, og det var flere som gikk rundt med arr i ansiktet etter å ha blitt truffet av sluttstykket som løsnet ved avfyring. Faren til Kåre Jensen laget imidlertid en bøyle over sluttstykket på Øivinds gevær, noe som hindret en slik ulykke i å skje.

- Du, ...du klarer nok litt av hvert!

Nei, det var slett ikke et farlig sluttstykke som skulle merke Øivind for livet. Krigen kom og geværet ble inndratt. 7. juli 1944 befant Øivind seg i hurtigruterstatningsbåten "Uløy" på tur fra Vardø. Ved en skjebnens ironi hadde han vært på sykehuset for å kontrollere venstrearmen som han hadde brukket året i forveien. Øivind forteller: - Jeg satt i byssa og drakk kaffe da

Landligge ga STORfangst

De seks feite blinkene fotografert av Øivind et par timer etter landinga.

Denne fisketuren foregikk i slutten av august 1970. Ennå kunne man få gode fangster i Storelva. Øivind rodde fisket på den tiden, og det hadde vært dårlig vær med landligge i flere dager. Kona Gudrun mente det kunne vært godt med en blinkmiddag, og Øivind tok hintet. Neste dag startet han tidlig om morgenen til Eidelva og rastet som vanlig. Etterpå startet han med å fiske seg nedover Storelva. Men

det var ikke noe å få før han kom langt nedover i elva. På et sted der han vadet ut fra østsiden av elva fikk han øye på en fisk. Han var snart igang med fiskinga, og bar rett på en av de store blinkene på førstekastet. Den veide omkring 2 kilo. Og like etter ble det tilslag på neste blink. Slik fortsatte det, og på kort tid hadde Øivind dratt på land 6 blinker med en samlet vekt på ni kilo!

den første kula fra et angripende russisk fly slo inn i høyre skulder. Der sitter forresten kula den dag i dag. Jeg ble truffet av flere kuler og splinter. En kule gikk tvers gjennom magen. Den passerte bukhinnen og bukveggen før den for ut igjen. En annen kule rev oppdelar av høyre leggen. Værst gikk det ut over venstre arm som ble helt maltraktert, beretter Øivind. Til sykehuset kom Øivind inn mer død enn levende. Venstrearmen ble amputert. I all sin elendighet var det dette som bekymret han mest. Hvordan skulle nå livet finne sin mening når han ikke lengre kunne drive jakt og fiske med et slikt handikapp. Legen som behandlet han, Sverre Sørdsdal - en storvokst mann som i sin tid tok sølv i EM i boksing i 1928,

motet opp Øivind. Etter Øivinds bekymring stod legen bøyd over han, - gransket han en stund før han sa: - Du, du klarer nok litt av hvert! Du klarer nok det også, og siktet til Øivinds friluftsinnteresser. Han fikk rett. Sverre Sørdsdal lever forresten ennå, og bor i Gjøvik. Etter krigen lånte Øivind seg et Mausergevær for å prøve seg med sin ene arm. Han gikk østover ved Storsand. Der fikk han se en hare. Han la seg ned, og klarte med sine ene arm å sikte å skyte - og traff haren på første skudd. Fra da av var Øivind viss på at han slettes ikke trengte å legge sine kjære interesser for jakt og fiske på hylla.

For å jakte fikk den geværfrie Øivind flere ganger låne hagla til dansken Ingemann Jensen. Mureren Ingemann som kom til

fortsett fra forrige side

Berlevåg på gjennetingsarbeid, og som aldri senere returnerte til Danmark, var også en ihuga jeger. Senere kjøpte Øivind sitt eget dobbeltløpet haglegevær.

Trodde han bommet

Det var med dette geværet han en jaktidag på "Styret" (styrdalsfjellene ved søppeltippen) gjennom kikkerten fikk se to rypet som satt oppå en stein. Han kom seg på sitt vanlige skudthold på omkring 40 meter og skjøt. Fuglene letet og fløy sin vei! Dette syntes Øivind var merkelig da han sjelden bommet på sittende fugler på det holdet og i en gunstig posisjon. Derfor gikk han for å undersøke hvor skuddene hadde truffet, - etter merker på steinen. Stor var overraskelsen da han kom fram for å finne to steindøde rypet bak steinen! Forklaringen mener Øivind var at det opprinnelig satt 4 rypet, to oppå steinen og to bak steinen da han skjøt. De to bak

steinen letet og fløy opp da skuddet smalt av.

Kikkert ja. Det mener Øivind er et redskap som ikke bare er nyttig, men nesten uunværlig. - *Man kommer*

teiere på naturhendelser, dyrendferd, og fanger detaljer man ellers går glipp av, mener Øivind.

Teknikken med sin ene arm må ha vært effektiv. Han skjøt nemlig også fugler på flukt med geværet nærmest i hoftehøyde. Også med fiskestangalærte han seg enhåndsteknikk som gjorde at han var selvhjulpen. Hvem har ikke mang en gang stått og fomlet med stang og snøre og lopne hender og bålet med gjenstridige knuter. Han klarte dette med sin ene arm. Alt dette vinet om både tålmodighet og pågangsmot.

Gode tider over?

De gode tidene med nok av blink, feit og fin, er nok over for godt i Storelva, mener Øi-

Her på "Styret" ser vi de to rypene Øivind skjøt, og trodde han bommet på

Foto: Øivind Luchviken

vind. Vi sitter en stund og snakker om årsaker til at blinken omteut er blitt borte. Øivind kommer inn på graving og legging av ny vannledning, om at elveløpet ble endret i munningen, om yttermoloene og andre faktorer som kan ha virket inn på den sterke reduksjonen i bestanden. Vi begge blir med ettause, vel viende om at Øivind har opplevet den levende, frodige

Storelva. Jeg må derimot avfinne meg med drømmene om det som kunne ha vært. Men godt har det iallfall vært å få snakke med Øivind, få høre om eldoradot rett ved stuedøra. Jo, sier Øivind, fortsatt med sin behagelige lavmælte, nærmest ydmyke, klare røst som ofte karakteriserer ekte friluftsmennesker. - *Jeg har klart meg bra.*

Søstrene i

Jeg var veldig spent på å få møte Magnhild Syltran, bosatt på Helsesentrets aldershjemsavdeling i Berlevåg. Lenge har jeg hatt et ønske om å få snakke med henne om barndommen og oppveksten sammen med familien i Mourjegarggo som ligger mellom Molvik og Kvitnes. Lenge drev Magnhild og søsteren Jeanette krøtturholdet alene på småbruket fram til siste halvdel av femtitallet. Det ble et interressant møte med et menneske som har levd mesteparten av sitt liv under andre forhold -, og med et helt annet levevis enn vi gjør i dag.

AV SVEIN-HARALD ROBERTSEN

Magnhild Syltran

Foto: Hans Larsen

Magnhild treffer jeg på hennes koselige enerom på aldershjemmet. På veggene finnes flere fotografier, et av de større er av en pen ung mann som viser seg å være hennes far Petter. Magnhild var to år da faren døde bare 30 år gammel, så hun husker han knapt. Den gangen bodde de i Gulgo fjord. Magnhild ble født i 1905, mens hun hadde en eldre bror, Ragnar, som var født i 1900.

Magnhild fylte 91 år i august, er svært kvikk for alderen, og har nesten ikke et grått hår på hodet! Hun mener dette mest skyldes slektstrekk.

Hun har flere kopier av malerier på veggene. På ett med motiv av kyr på beite, sier Magnhild at

dette minner henne spesielt om kretturholdet i Mourjegarggo.

Faren dør, søsteren fødes

Det var om våren. Faren hadde omgangssyke, tror Magnhild i ettertid. Samtidig hadde bygda besøk av lensmannsfolk som jevnlig var innom bygdene rundt omkring i forskjellige ærender. Da de skulle dra over fjellet tilbake til Molvik, spurte de faren Petter, som hadde hest og sledeom han kunne kjøre dem opp på fjellet. Det gjorde han, men frøs kraftig i motvinden på vei tilbake til Gulgo fjord. Han hadde forsøkt å holde på varmen ved å legge høy fra sle-

FAKTA

Bestefaren het Petter Godtfred Olsen Syltran og var født på Tjøtta i Nordland i 1827.

Bestemoren var Anne Mari E. Lund (Hansdatter), født på Lurøy i 1826.

Før de bosatte seg i Gulgo fjord eller Trollfjord som det het da, drev bestefaren med fiske med fembøringen sin i Finnmark helt til russegrensene. Det er mulig at han drev med frakt av materialer en tid.

Etter at de bosatte seg i Gulgo fjord skal de ha drevet med litt salg av matvarer, og også hatt posttjeneste. Imidlertid ble det så mye på krita, og mange kunne ikke betale for seg, derfor gikk ikke dette.

Besteforeldrene hadde et stort hus i Gulgo, det lå ved en liten bekk utpå et jorde, mener Magnhild. Dette huset brant imidlertid ned.

Moren til Magnhild, Ragnhild Mortensdatter (født 1871) hadde også flyttet til Gulgo fjord på den tiden.

Faren til Magnhild, som var sønn av Petter og Anna, het Petter Anton Myhre Syltran (født på Branø i 1865, to år før de flyttet til Gulgo fjord). Han var sønn i en stor søskenflokk med brødrene Johan, Jørgen, Olai, og søstrene Helmine, Henriette og Helene. Johan er bestefar til Dagny Loe i Berlevåg.

Olai omkom under uvær i båt utenfor Kjeila (Finnkongkjeila) mens brødrene Johan og Jørgen stod på land. De hadde seilt dit med en tørrfisklast, og Olai ble igjen i båten da uværet slo til. Petter, faren til Magnhild, som og var tømmermann, bygde sammen med faren og brødrene sine, to listerbåter. Han var flink til å tegne, og ett av motivene forestilte en seilas over Tanafjorden med listerbåten. I tillegg drev han med noe smedarbeid, reparerte bårer og annet arbeid.

den inn mot brystet innenfor klærne, men pådro seg like etter på alvorlig lungebetennelse. To menn fra Gulgo bestemte seg da for å ro til legen på Langnes med den syke Petter. De passet på å ro innover fjorden under de gunstigste forholdene mht til strøm, tidevann og vind, sier Magnhild. De to roerne satte den gangen

rekord i rotid mellom Gulgo og Langnes. Legen der ga Petter medisin, men det viste seg at faren hennes likevel ikke sto det over.

Bare en måned etter farens død blir søsteren Jeanette født.

Moren Ragnhild og de tre barna ble fortsatt boende i Gulgo fjorden i 3 år. De hadde noen

Mourjegarggo

Bildet kan være fra slutten av 1940-tallet eller begynnelsen av 1950-årene. Vi ser søstrene Magnhild og Jeanette foran. Bak ser vi pent pyntede damer som antakelig var på søndagsbesøk fra Molvik. Bildet er lånt av Bjørn-Arne Loe og Charlotte Andersen.

melkekyr, og moren som nå måtte fø familien alene, solgte melk både til Berlevåg og Kjeila.

Til Berlevåg leverte moren melk til Anne Loe, som tok imot reisende og hadde overnattingsrom. Onkelen Jørgen hjalp også til slik at de skulle klare seg. Magnhild sier at folk var flinkere til å hjelpe hverandre den gang, de delte med andre trengende av det lille de hadde.

Man var jo også mer selvhjulpne, dårlig råd som man hadde, og langt som det var til butikker. Faren til Magnhild hadde konstruert og laget 30-liters transportspann av sink med dobbel vegg som viste seg svært anvendelige for å berge melkefersk. Dobbeltveggen fylte de med is i sommervarmen.

Til Mourjegarggo

Søsteren av moren til Magnhild, Ellen, bodde i Mourjegarggo sammen med mannen Nils Persen.

Mourjegarggo ligger ved foten av Tanafjellet mellom Molvik og Kvitnes. Det er en flat strandslette fra fjellfoten ned til sjøkanten, det er nokså frodig med gress og jorder og bekker i området. Hele strandområdet derfra og til Kvitnes 2-3 km lengre ut fjorden er flatt og gress- og lyngbevokst og med tuer og rabber.

Ellen ville at Ragnhild og barna skulle flytte for å bo sammen med de i Mourjegarggo.

Moren nølte litt med dette da hun jo hadde melkeleveransene å tenke på. Hun var redd hun da måtte stoppe leveransen.

Men i 1910 flyttet de, Ragnhild Syltran med døtrene Magnhild og Jeanette og sønnen Ragnar, til Ellen og Nils Persen. Buskapen fulgte med. Tidvis hadde Ellen og Per en gutt, Per Ole, boende hos seg under hans skolegang i Kvitnes. Per Ole var på Ragnars alder, så de ble lekekamerater.

I Mourjegarggo snakket man mest samisk, dette lærte også Syltranfamilien seg. Magnhild husker at det var Jeanette som lærte språket først.

På denne tiden fikk man ikke høre så mange riksnyheter. Magnhild huskeren munter episode der de voksne snakket om jernbanen og Bergensbanen. Magnhild, som da var bare småpiken, oppfattet dette som

jernbarnet, og lurte på hvordan dette barnet kunne se ut, sier Magnhild og smiler.

Det må nevnes hvor påfallende blid Magnhild er. Smilet ligger hele tiden på lur under intervjubesøkene. Det gode humøret har hun alltid vært kjent for.

Hun hadde et slag for tre år siden, det eneste hun merker til dette er svakhet i ankelmusklerne. Foruten svak hørsel, sier hun at hun ikke har noen plager utover dette. Hun mener at detteintervjuet burde vært tatt for flere år siden. *-Jeg er blitt så glemsk, sier Magnhild, -jeg har problemer med å huske årstall.*

Bardomsårene

Det var selvfølgelig et slit å opprettholde livet for menneskene på den tiden, også i Mourjegarggo. Likevel minnes Magnhild barneårene med glede. Hun sier barna der hadde en god oppvekst. De bodde like ved sjøkanten, og Magnhild husker de pleide å leke i fjæra. Noe av det første de la merke til, var de flotte steinene med forskjellige tegninger. I Gulggo var det mest sandstrand. Skjellene var kyr og sauer som de gjerdet inne.

De hadde 4 melkekyr og en sauebestand som kunne variere mellom 8 og 12 sauer. Magnhild fremhever det gode vennskapet det var mellom menneskene og dyrene. De hadde også katt på gården, og Magnhild forteller meg flere historier om gårdskatene.

De hadde også sine plikter å gjøre, slik som vannbæring og annet. Det var ikke langt å hente vann fra bekken som rant like ved huset. **Og siden kull var dyrt fyrte de med torv, og ungene var med på å reise torv.** Sauene pleide ved stor myggplage å pløye snuten gjennom de oppreiste torvskivene. Derfor måtte de prøve å holde sauene unna. **Torven var av god kvalitet, og de fant den ikke langt unna, inntil fjellet.**

Det var ikke nok beiteland i Mourjegarggo, og Magnhild forteller at de hadde utmarkslåtter også andre steder.

I Mourjegarggo drev man kombinasjonsdrift som ellers i

området. **Fisket var en sentral virksomhet for opprettholdelsen av livet.** Nils hadde seilbåt som han drev fleksibelt fiske med, og ungene hjalp til på land i dette arbeidet også.

Det var godt om krøkebær og blåbær, og barna var selvfølgelig med og plukket. Mourjegarggo betyr oversatt til norsk, "bærbukta". Det fantes også noe multebær. Men de måtte komme sauene i forkjøpet. Sauene spiste multebær så forsiktig at de unngikk å få med multeskallene.

I det meste var Mourjegarggo et sted der det var en velsignet nærhet til naturressursene. Men å hevde eller å se på livet i Mourjegarggo slik vi kanskje har en tendens til i dag, -som idyllisk, er å stjele en bit av den tidens livsrealitet med de vanskeligheter de slet med da. Likevel tar jeg meg flere ganger i, under samtalene med Magnhild, å ønske å ha kunnet få oppleve deler av den virkeligheten deres hverdag bestod i.

Russetrafikk

Fra Mourjegarggo hadde de god oversikt over til andre siden av Tanafjorden, og når lokalen passerte kunne de følge den, der båten gikk inn og ut av de forskjellige anløpsstedene. Lokalen anløp også Kvitnes.

Det hendte at det kom russebåter inn Tanafjorden for å bytte varer. En gang husker Magnhild at de satt i bakken ovenfor

Mourjegarggo, da det kom en hel armada med russebåter som de skimtet idet båtene rundet "Klubben" ved Kvitnes. Det var et flott skue, husker Magnhild.

Moren fikk en gang være med en russebåt over til Kjeila, der hun hadde ærend. Som takk for turen ville hun gjerne hjelpe til med å lempe fisk, men det var junkens arbeid sa russerne. Russejunken var vel en slags jungmann ombord som måtte gjøre forefallende arbeid.

Magnhild forteller at det var en spesiell lukt ombord i russebåtene. Denne stammet fra neverolje. *-En gang ble vi tilbudt et brød, forteller hun. Russejunken var nokså skitten, og brødet luktet. Vi prøvde derfor å tilby kua et brødstykke, men hun bare luktet på det og blåste.*

Folk på den tiden var flinke til å arbeide, og til å nyttiggjøre seg det de hadde, og lagde mye av det de trengte sjøl. De sendte ulla til fabrikkene og fikk tøy

der. Han tok skomakeroppplæring, men begynte så med fiske. Utenfor sjøkanten mellom Molvik og Mourjegarggo pløyde man etter kuskjell som ble brukt til agn. Det gjorde også Oluf.

Kanskje det var en av grunnene til at de bosatte seg i Mourjegarggo. Det var jo et rikt fiske i Tanafjorden. De var imidlertid hardt rammet som familie. Hele fem barn døde etter fødselen. Men den eldste sønnen, Conrad, levde opp. Senerefikk de nok en sønn. Han ble syk rett etter fødselen. Fra tidligere erfaringer mente Oluf og kona at det hastet med å få døpt denne sønnen, i tilfelle han også skulle dø. I all hast kom de seg derfor til Kvitnes. Der var det ingen prest.

-De oppsøkte en tidligere offiser fra militæret, Jørgen Maxim With som nå var bosatt på Kvitnes og drev fiske, sier Magnhild, -og spurte om han kunne døpe sønnen deres der og da. Dette skjedde mens han var

Idyll: Magnhild Syltrø og Anna Olufsen med Charlotte Andersen på fanger. Foto fra Charlottes album.

tilbake. Mange sydde selv. Ragnar sydde seg dress og sko selv etter han ble voksen. Man laget leker sjøl, og det var en glede med det som ungene ikke har i dag, mener Magnhild.

Døpt i silderist

Det bodde enda en familie i Mourjegarggo. Det var Oluf Olufsen og kona Elsa Karoline. Oluf var opprinnelig finlender. Etter at han var blitt foreldreløs, var det en prest i Vadsø som tok seg av han, og Oluf ble dreng

i full gang med fiskearbeid. *With sa seg villig, og tørket av hendene sine. Dermed døpte de sønnen til navnet Bergendahl, og han ble døpt med silderist i dåpsvannet, forteller hun.* Bergendahl overvant barnesykdommen og vokste lykkeligvis opp.

Skolegang på Kvitnes

Når noen hadde vært borte og kom hjem igjen, samlet folk seg for å høre nytt. Nils Persen pleide å gå handletur til Berlevåg, og når han hadde handlet, hendte

det at han tok turen videre til Ludvik i Løkvika. I middagstida var han tilbake i Berlevåg, tok ranselen på ryggen og gikk over fjellet til Kvitnes. Distansene var ingen hindring. For folk fra Gulggo f eks, var det ingen sak å gå over fjellet til Risfjord, Kongsfjord eller Båtsfjord.

Magnhild sier at de gikk på skole i Kvitnes, som den gangen samlet elever også fra Leirpollen og andre steder fra fjordbygdene. Det var moro å treffe så mange andre barn og leke sammen med. Skolestua sto litt bak Henriksen sin butikk. Magnhild skolt sammen med bl a Henry Frantzen og Arne Karlsen og Gustav Johnsen. Så lenge været var bra gikk de den flere kilometer lange veien til skolen fra Mourjegarggo den lette veien langs stranda. Men på den strengeste vintertiden bodde Magnhild hos Per Persen på Kvitnes. De hadde en gutt som var to år yngre enn henne, og han lekte hun mye sammen med.

I sesongene var det mange fiskere på Kvitnes. Det var flere kaier, og Magnhild sier det var utrorsignal med flaggheising kl 06.00 om morgenen. I fiskesesongene samlet det seg mange fiskere i Kvitnes. Det var satt opp mange tømmerhytter og gammer som folk bodde eller hadde bodd i sesongvis.

-Det var så moro å komme til Kvitnes, forteller Magnhild. -Der hadde de blader og tidsskrifter med bilder som var spennende for oss unger å få kikke i. Ella Forberg skolte oss. Jeg lærte fra "Barnets første bok" mens Jeanette fikk den nye "ABC"-boka.

På Kvitnes var det 3 handelsmenn: Forberg, Anders Olsen og Henriksen. Henriksen kom fra Lavonjarg om våren og reiste tilbake om høsten. Om våren hadde Andor Johnsen kafe der. Og

Magnhild forteller om en gang hun og moren gikk til Kvitnes. Da sa moren at nå skulle de gjøre som når de pleide å være i Berlevåg en sjelden gang; å gå på

Julefeiring i Mourjegarggo

Magnhild forteller at barna i Mourjegarggo antakelig hadde de samme forventningene til jula den gang som barn i dag. Men det var en enklere julefeiring.

Moren til Magnhild begynte i god tid før jul med å bake rugmelslefse, Hergeland-lefse, husker Magnhild. Lefsebunnene ble bløtt opp og smurt like før juledagene. Det ble også bakt hvetebrød og julebrød.

I juleforberedelsene var rundvask og golvskuring viktig. Gulvet ble skuret med sand, og Magnhild sier at den beste skuresanden hentet de i Molvik.

En jul husker Magnhild at moren laget et fint lite forkle til Jeanette med mange flotte farger. Det var ikke nok tøy til at Magnhild også kunne få et.

Etter at huset var rengjort, pyntet man inne. Man hadde jo ikke juletre i furu eller gran. De tok inn risbusker og einer som de pyntet huset med. Og einene ga slik fin, frisk lukt i huset. En av de større risbuskene pyntet de med papirklipp og stearinlys. De hadde ikke elektrisk strøm, så det lyste nok ekstra godt opp i mørketida.

kafe. De spiste sviskegrøt og kake som smakte veldig godt på Johnsens kafe, husker Magnhild.

Overtok ansvaret

Fram mot krigen ble moren dårligere og dårligere til beins, og barna måtte ta over mer av ansvaret selv. Under brenninga

Jula var en tid man skulle være stille. Man skulle fare varsomt frem, ikke bråke. Og man skulle være snille med hverandre og dyrene, sier Magnhild.

Dyrene fikk god pleie med ekstra godt å spise i jula. Dyrene i Mourjegarggo hadde det forresten godt, også utenom jula. Magnhild sier at dyrene ikke døde av sykdom. Men det hendte at man slaktet til jul. Foruten høy, spiste sauene også ris (busker), tang og lyng. På godværsdager slapp de sauene ut slik at de selv kunne leite mat. Sauene gikk da ofte ned til fjæra der de spiste tang og soll, en rødaktig plante ca 10 cm lang. Også kyrne fikk av og til komme ut for å røre på seg, forteller Magnhild.

Magnhild husker en episode der sauene var sluppet ut. De hadde satt ut høy i en halvveis snudd melkekasse. Dette gjorde de for at sauene, før de skulle frostbeite, måtte få i seg "temperert" høy. Gårdskatta som var ute hadde klart å velte melkekassen over seg, slik at den ikke kom ut. Stor var derfor overraskelsen da Magnhild oppdaget en "vandrende" melkekasse utpå den nedtrakkede gårdsplassen, men fikk berget katta ut av uføret.

Julaften var det fast takst at de spiste julegrøt i Magnhilds familie. Men ellers sier Magnhild at andre gjerne spiste fersk

fisk, om de fikk tak i. Vanlig var det også med kjøttmølle. Og de koste seg med lefser og kaker.

Da Magnhild og søsknene var små, hadde de ikke radio. Da jeg spurte om hvordan de underholdt seg, svarte Magnhild at det utenom besøksprat var vanlig å synge sanger. Spesielt var dette vanlig når kvinner kom sammen. Og barna var gjerne med og stemte i. Magnhild husker at moren hadde en slik fin sangstemme.

Julaften sang de julesanger og gikk rundt julebusken.

De fikk ikke så mange julegaver før, og nesten alt var selvlaget. Magnhild og Jeanette pleide å få små barnelommetørklær med fine broderier.

Første juledag holdt man seg hjemme, det var en hellig dag.

Men de øvrige juledagene dro man på besøk til , eller fikk besøk av slekt, naboer og venner.

Magnhild husker en jul da ungene fra Molvik skulle gå til Kvitnes for å begynne på skolen igjen etter juleferien. Da de kom til Mourjegarggo og fikk se at det var tent julelys på juletreet i stuen til Magnhilds familie, kom de for å få se på. Der fikk de bli en stund, og fikk gå rundt juletreet og spise kaker før de fortsatte strandveien til Kvitnes.

kløfta. Tyskerne brente Kvitnes, men kom aldri til Mourjegarggo. Magnhild og familien turte likevel ikke å våge seg ned igjen før etter 14 dager.

Etter krigen ble mye forandret. Ragnar fikk seg gjenreisingsarbeid i Berlevåg, mens Jeanette og Magnhild overtok husdyrholdet.

Ragnar kom og hjalp til ved slåttarbeid og annet. Han bygde også et nytt hus som Jeanette og Magnhild flyttet inn i. Moren døde før døtrene flyttet inn i det nye huset.

For å klare seg, sydde Magnhild klær til folk. Jeanette dro rundt og hjalp til med husarbeid hos de som trengte det. Slik fikk de seg litt inntekter. Jeanette ble etterhvert plaget av leddgikt.

De fisket småsei i sjøen rett utenfor, og fikk også fisk hos naboer som hadde noe til overs. Det hendte at de deltok i laksefiske. Magnhild forteller at Jeanette var mer dristig på sjøen enn henne. Jeanette var også flink til å lage ting. Sammen med husdyrholdet klarte de seg.

Charlotte Loe forteller at hun som jentunge pleide å besøke Syltransøstrene både under og etter krigen, og at hun syntes det var spesielt moro å få bo hos de blide søstre Jeanette og Magnhild. De var kjente for sitt lyse sinn og gode humør.

Jeanette bodde en vinter alene i Mourjegarggo etter at Magnhild flyttet til Molvik. Året etter flyttet hun etter søsteren.

Der ble begge søstre boende til Jeanette måtte til Berlevåg i 1961. Ikke lenge etter blir beslutningen om at Magnhild også skal flytte tatt. Hun hadde da fått ordnet fjøs plass i Berlevåg til kua og sauene de fremdeles hadde.

Mourjegarggo ble flittig besøkt av søstre i årene som fulgte. Da de fikk alderspensjon bodde de der fra tidlig vår til senhøstes. Magnhild var 84-85 år gammel da hun siste gang besøkte Mourjegarggo.

Jeanette døde i mars 1996.

Mens fjøset delvis er blåst ned, står fortsatt huset Ragnar bygde til søstre i Mourjegarggo.

Kongsfjordøyene naturreservat

De tre øyene Helløya, Kongsøya og Skarvholmen i Kongsfjorden inngår i naturreservatet som ble opprettet i 1983. Formålet med fredninga er å bevare viktige fuglefjell med tilhørende plantesamfunn, fugleliv og annet dyreliv som naturlig er knyttet til området. Karl Johan Olsen har oppsyn med at bestemmelsene overholdes, og lot Berlevågingen bli med på en øytur.

AV SVEIN-HARALD ROBERTSEN

Med den åpne 17 fots rana-båten og jolla på slep tar vi oss ut til Helløya. I ei bukt på sørsida av øya fortøyer Karl Johan båten og bruker jolla til å få oss i land. Like bortenfor ser vi hytta han mest bruker i forbindelse med eggsanking. Forpaktning for eggsanking på Helløya har han hatt siden 70-tallet.

Karl Johan har vært oppsynsmann siden naturreservatet ble opprettet, og han mottar godtgjørelse og dekking av transportutgifter for denne viktige oppgaven. Han forteller at det blir 3-4 turer i uka ut til øyene for å passe på at ferdselsforbudet overholdes i tiden 1.mai til 15.august da ingen utenom forpakterne har lov til å gå i land på øyene. Han har flere ganger måttet bortvise folk som har tatt seg til rette – både norske og utlendinger. De siste

årene har det blitt færre overtredelser, forteller Karl Johan.

Det er ikke bare kongsfjordøyene Karl Johan har oppsyn med, men også landskapsvernområdet Straumen.

På øyene finnes det mange forskjellige hekkfugler: Storskarv, toppskarv, krykkje, alke og til og med lundefugl. Ærfugl, teist og måker hekker også på øyene i ganske stort antall. Vegetasjonen på øyene er ganske frodig, og de tar seg vakert ut med sine skarpe grønnfarger sommerstid.

Øya var utmarksslått

Vi klatrer opp skrenten bak hytta og krysser øya over til nordsida der storskarven holder til. Underveis viser Karl Johan oss mange måsereder med egg i. Han plukker opp et egg fra ett av redene og løfter det mot sola. Så krummer han hånden

VERNEVERDIG: Det finnes en hytta på hver av øyene. Hytta på Kongsøya er den eldste av hyttene, og karakteriseres av Karl Johan som verneverdig

over egget så sollyset skinner gjennom egget fra den butte enden. Er egget mørkt inni ville det bli valgt bort under sankinga. Dette egget viser seg å være mørkt, og en fugleunge er i ferd med å vokse frem i det.

Midt oppe på øya ser vi ut over en gressflate der Karl Johan forteller at foreldrene i tidligere tider slo gress som de fraktet til Veines som vinterfor til dyrene. På den tiden hjalp hele familien til under slåtta, og Karl Johan forteller at også de større barna var med og bar høy i børreband med kauser de strammet tauene gjennom for å komprimere høyballene. Han husker de sendte høyballene utfor fjellet og ned mot fjæra. Så ble de fraktet med småbåt over i en større båt, - fraktet til kaia på Veines, - lastet på hestekjerre og frem til hesjing. Så det var mye arbeid med høysankinga, forteller han.

Stinkende beskyttelse

På nordsida av øya går vi frem mot bratte klipper, og Karl Johan vinker meg lenger frem på kanten. Der får vi øye på storskarven som sitter under oss, og med skarvunger i redene, fra helt nyutklekte til ganske store og glupske unger som tydeligvis venter på føde. Skarvemødrene ser noe skeptisk på oss forstyrrende men-

nesker, men de fleste blir sittende tross den korte avstanden mellom oss og fuglene. Etter en tids titting og fotografering av disse flotte, sorte og største skarvene som ellers er vanskelig å komme tctt på, går vi videre på øyvandringa, - med Karl Johan som loser oss til flere reder og gjennom en trang passasje bare de slankeste slipper igjennom. Plutselig flakser en ærfugl opp rett foran oss fra skjulestedet sitt under en stein. Fra redet stinker det sterkt av avføringa ærfuglen la igjen på eggene, - en frastøtende beskyttelse mot inntrengere og egg-røvere.

Viktig matauk

Både skarv og ærfugl og andre sjøfugler ble jaktet på i tidligere tider, forteller Karl Johan. Øyene var viktige for naturalhusholdet og matauket for kystbefolkninga, og jaktutbyttet ble gjerne fordelt i bygda slik at de fikk av kjøttet, de som ellers hadde lite. - Nå for tida med jaktforbud her oppe er det vi nordpå som før opp ærfuglen til de lenger sør i landet, dit fuglen trekker vinterstid, og hvor det er lov å jakte på den, sukker Karl Johan.

Det ble også jaktet sel på øyene – både steinkobbe og havert, forteller han.

VENTER PÅ MAT: Skarvunger i forskjellige størrelser venter på mat i redet mens den voksne storskarven speider etter maken som har arbeidet med å hente mat hjem sine glupske avkom.

GAMMELT FREDNINGSMERKE: Slik var øyene merket tidligere. Et fredningsmerke på toppen av hver øy viste at den var fredet og vernet. Nå er det satt opp informasjonsskilt flere steder der man kan forvente at noen vil ta seg i land. Men det gamle fredningsmerket lar man stå som en bit av øyhistoria.

En annen viktig ressurs på øyene, og som fortsatt plukkes, er muldebær. Det er på Kongsøya det finnes mest av den, og i gode år plukker man opp mot 1500 kilo bær. - Eller som man regnet før – inntil 15 tønner! På Skarvholmen kunne man høste opptil 6 tønner, mens utbytte på Helløya er litt mer beskjedent med et par tønner bær.

Vi passerer enden av Helløya på østsida. Her er det måsen som regjerer, og er temmelig nærgående i forsøket på å holde oss inntrengere unna. Mot sørsida av øya flakser en toppskarv opp ut fra redet sitt rett foran oss. Det er i bratthellingene, men også i flattere partier på bakken, toppskarven hekker, og framme på kanten ser vi dem i full aktivitet. Toppskarven er mindre, og virker mer sky enn storskarven, og den er ikke lett å komme inn på for å få tatt bilder. Jeg ser ingen topp på hodet. Den har hannfuglen bare i parringstida, forteller Karl Johan.

Savner kameratskapet

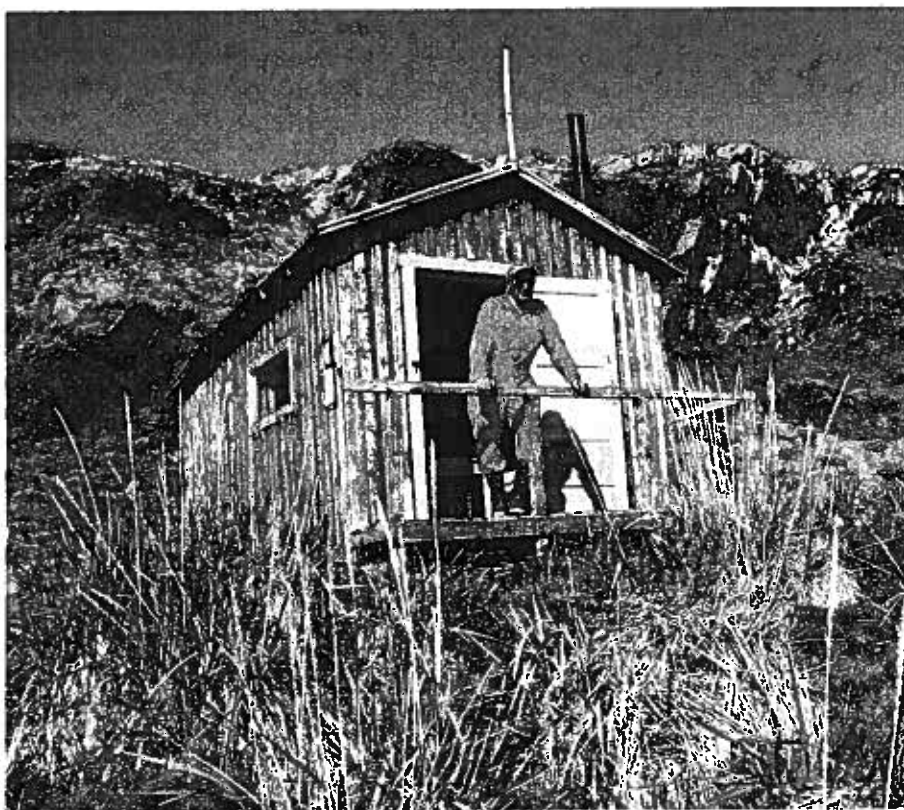
Men nå er det på tide med kafferast, og vi setter oss i gresset med utsikt mot toppskarven som er i full vigør med å skaffe mat til ungene i redene.

Karl Johan forteller om opplevelser på øya – fra barndommen og opp gjennom tida. Han forteller om kameratskapet med Leif Jensen som under eggsankinga for

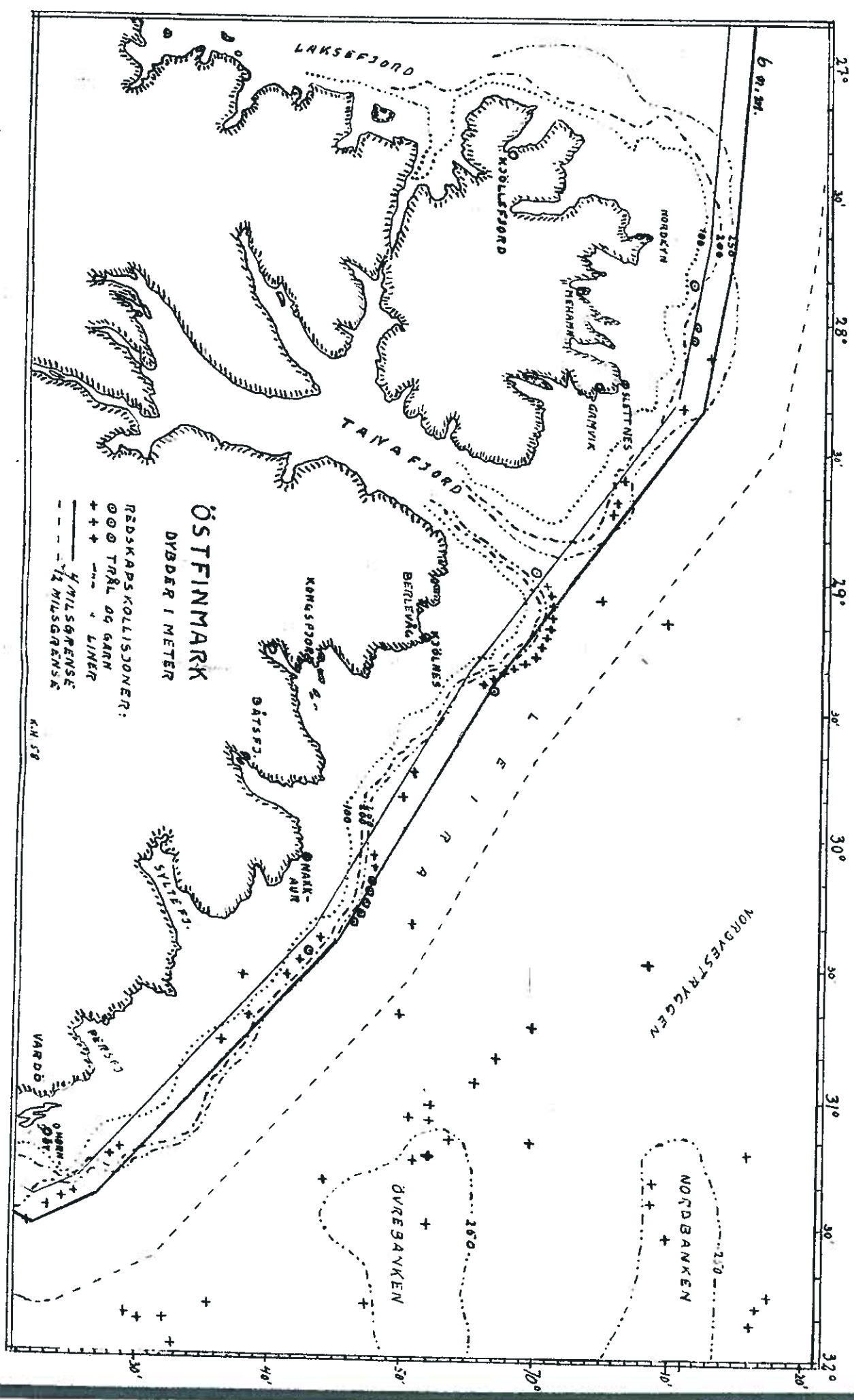
levde hadde de god kontakt, og under eggsankinga besøkte de hverandre ofte – enten på hytta til Leif på Skarvholmen, eller hos Karl Johan på Helløya. Etter at Leif gikk bort synes Karl Johan det blir litt stusselig å bo i hytta under eggsankinga, - derfor blir det mer dagsturer enn dagesvis opphold når eggsankinga foregår. Dessuten er det blitt vanskeligere med eggomsetninga etter at forskere har advart mot gift i måseggene. Likevel har Karl Johan solgt 3500 egg i år, - men potensialet er mye større, for egg er det flusset med, fastslår han.

Før vi returnerer til Veines gjør vi en rundtur med båten rundt den største øya, Kongsøya. Vi vet det er lundefugl der, og snart får vi øye på noen av disse «havets papegøyer» som er på vingene til og fra bratthellingene på nordsida. Karl Johan tror det må være flere enn de 8 parene som er registrert hittil.

Oppholdet på Helløya, - omvisninga og båtturen ble både interessant og lærerik, - ikke minst med Karl Johan som kjentmann, og et vær som viste seg fra godsida.

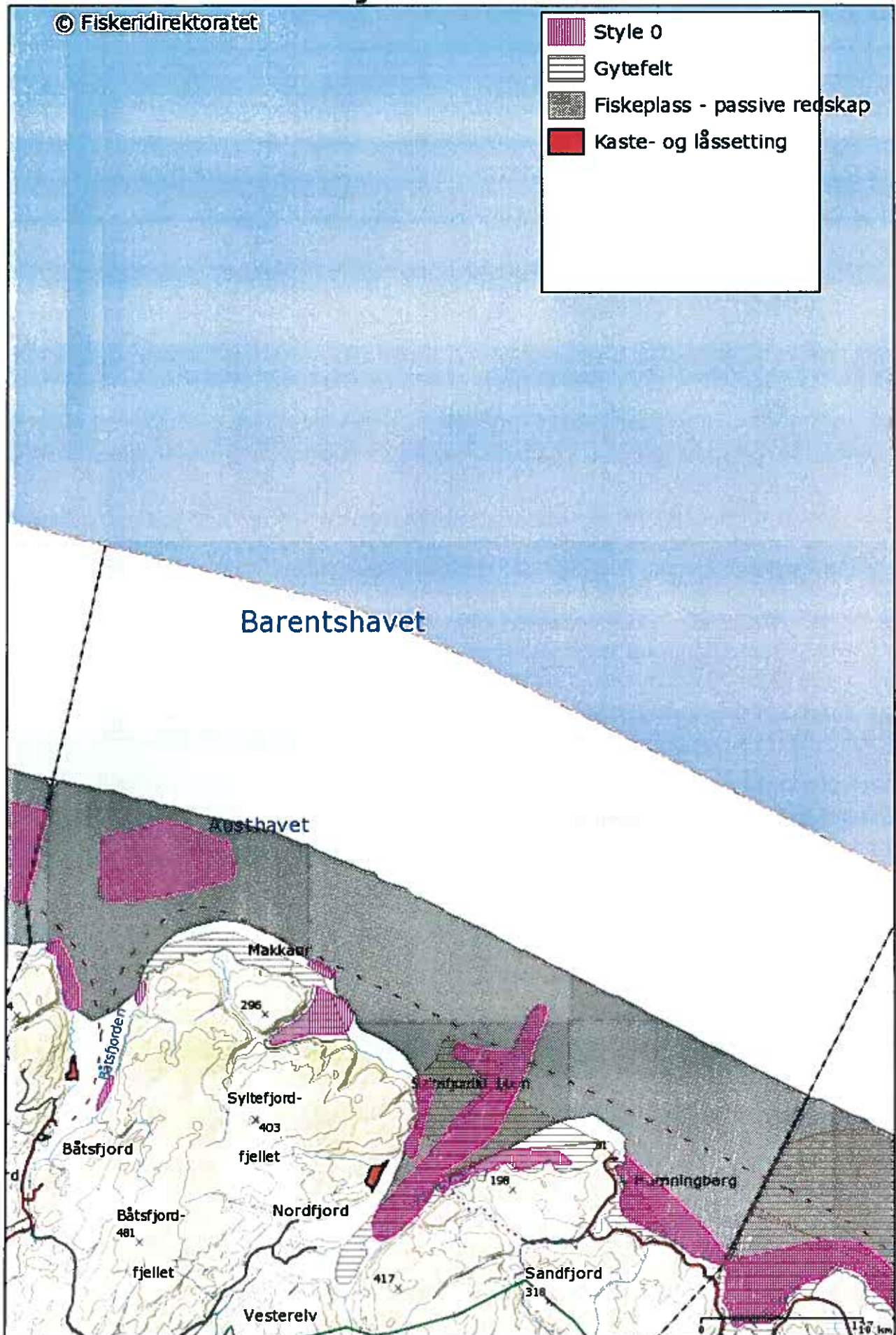

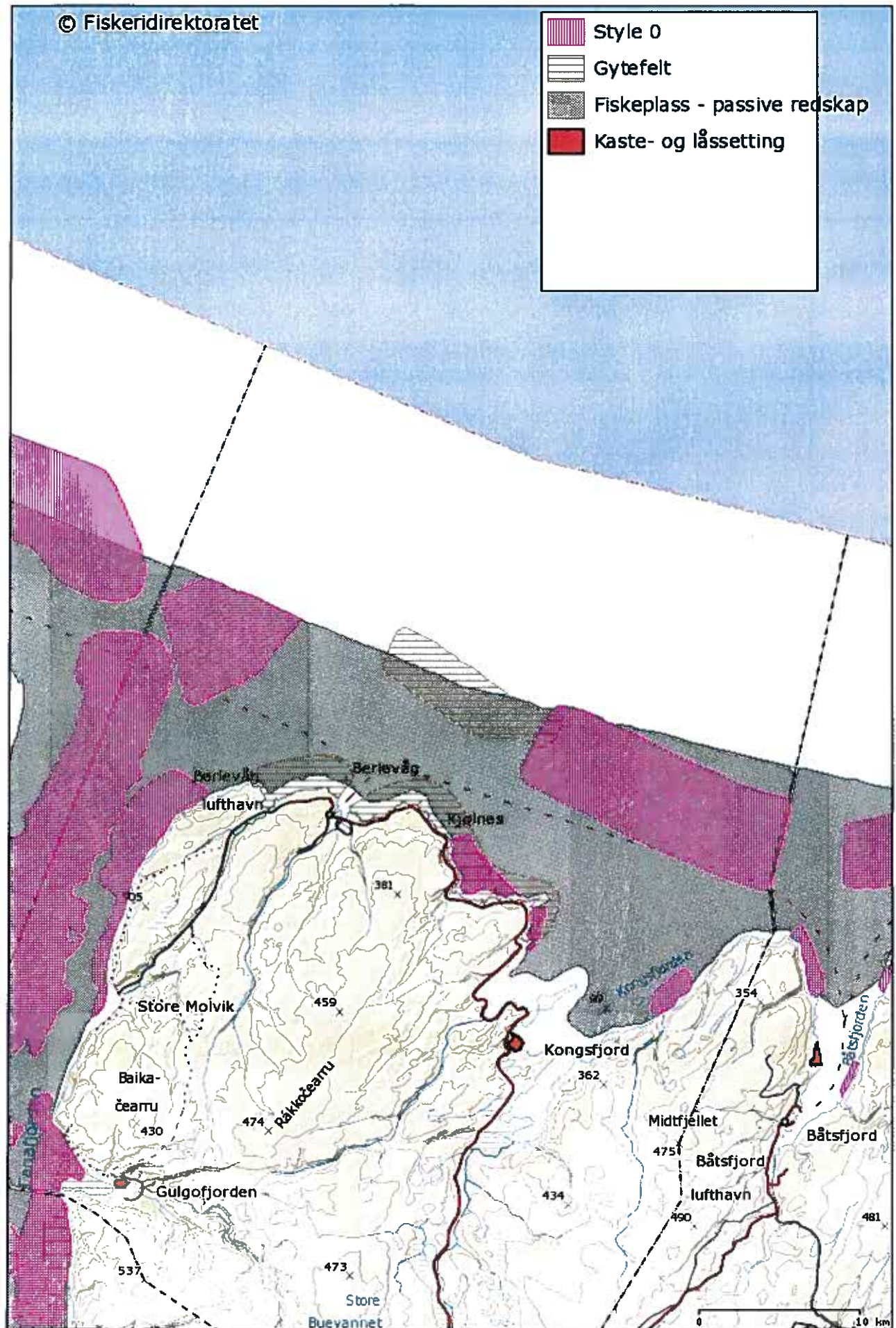
HELLØYHYTTA: I hytta som ligger fint til i en sørvendt bukt har Karl Johan ofte oppholdt seg i lange perioder under eggsankinga. I de siste årene har det blitt mest dagsopphold, men hytta er god å ty til om været skulle slå seg vrangt.

Bruksområder Båtsfjord

25.10.2013

VEDL 15

Fiskevær og småbygder		
Sted	Hovednæring	Bosatt/fraflyttet
Hamningberg	Tidligere fiske, i dag turisme	Fraflyttet i 1965. Handel fra m.a., Gjestgiverrett fra 1825
Syltefjord - Nordfjord, Hamna, Ytre Syltefjord	Fiskevær	Fraflyttet; Ytre Syltefjord i 1946, Hamna 1950 og Nordfjord 1989. Gjestgiverrett fra 1825
Sandfjord	Fiskevær	Gjestgiverrett fra 1825, Hustufter opp til nyere tid.
Makkaur	Fiskevær	Fraflyttet 1950-t. Handel fra mellomalderen, kirke i 1589, tufter fra mellomalder og nyere tid. Kommunens eldste fiskevær og første gang nevnt i 1521.
Båtsfjord	Fiskevær	Bosatt.
Kongsfjord	Fiske, i dag også turisme	Bosatt, Tufter fra M.a. og nyere tid
Veidnes	Fiske, i dag også turisme	Bosatt
Nordmanset	Fiskebonde	Fraflytta, Gammetufter, laksehytter
Sandfjord	Fiskarbonden	Fraflytta, gammetufter, fjøs/husruiner
Kongshavn/ Kjølnes	Fyrstasjon	Mange tufter også nyere tid
Berlevåg	Fiskevær/fiskeforedling	Bosatt. Handel fra mellomalder, øde i 1750, gjestgiverrett 1798, stort fiskevær fra 1800-t.
Skonsvika		Fraflyttet
Svartneset		Tufter fra mellomalder og nyere tid
St. Molvik	Fiskerbonde	Fraflyttet
Gulgofjord	Fiskerbonde	Fraflyttet
Administrative grenseendringer		
Båtsfjord kommune Báhcavuona gielda		Båtsfjord lå under Vardø By 1839-1868, deretter under Vardø Herred fra 1869-1955, da navnet ble endret til Båtsfjord. I 1964 ble østlige deler av Båtsfjord kommune (øst for Segelodden) overført til Vardø kommune. Vardø prestegjeld
Berlevåg kommune Rákkonjárga gielda		Var fram til januar 1914 en del av Tana kommune